

ERFARINGSBASERT MASTER I RLE

**UNDERVISNING AV EN AUTISTISK KONFIRMANT.
DIDAKTISKE REFLEKSJONER.**

HØSTEN 2012

AV MARIT HUNSTAD

VEILEDER: PROF. HEID LEGANGER-KROKSTAD

DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET

INNHOILDSFORTEGNELSE

FORORD	4
DEL I – TEORI OG METODE	5
1. INNLEDNING	5
1.1 VALG AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	5
1.2 KONFIRMANTUNDERVISNING	7
1.3 METODE.....	9
1.3.1 "Forskende lærer"-metoden.....	9
1.3.2 Praksistrekanten	10
1.3.3 De ulike rollene	11
1.3.4 Engstrøms utviklings sirkel.....	13
2. DIAGNOSEN	14
2.1 TYPEBESKRIVELSE	14
2.2 PEDAGOGISKE UTFORDRINGER	15
DEL II – EMPIRI	18
3. GJENNOMGANG AV EMPIRIEN	18
3.1 FØR DET FØRSTE MØTET MED KONFIRMANTEN	18
3.1.1 Formøte 1 med foreldrene	18
3.1.2 Formøte 2 med foreldrene	19
3.2 PRAKSISPLANEN.....	19
3.2.1 Høsten.....	20
3.2.2 Våren.....	20
3.3 UNDERVISNINGEN	21
3.3.1 Konfirmanttime 1 – det første møtet med Ola	21
3.3.2 Et vanskelig møte – samtale med Olas foreldre	26
3.3.3 Konfirmanttime 2.....	28
3.3.4 Konfirmanttime 3.....	32
3.3.5 Konfirmanttime 4.....	34
3.3.6 Konfirmanttime 5.....	37
3.3.7 Konfirmanttime 6.....	39
3.3.8 Konfirmanttime 7.....	43
3.3.9 Konfirmanttime 8.....	45
3.3.10 Konfirmasjonen.....	47
DEL III – DIDAKTIKK	48
4. FAGDIDAKTISKE REFLEKSJONER RUNDT FIRE GRUNNLEGGENDE SPØRSMÅL	48
4.1 INNLEDNING	48
4.2 SPØRSMÅL 1: INNENFRA OG UTENFRA	48
4.2.1 Forskjellen mellom "vanlige" konfirmanter og den autistiske.....	49
4.2.2 Et livslangt utenfra-perspektiv	49
4.2.3 Det kateketen gjorde, var blant annet.....	50
4.2.4 Bibeltekstene	51
4.2.5 Handlingene	52
4.2.6 Hvilke tekster brukte kateketen og hvorfor?	53
4.2.7 Bildene	54

4.3 SPØRSMÅL 2: FORELDRENES ROLLE	54
4.3.1 Undervisning uten foreldre til stede	54
4.3.2 Undervisning med mor til stede	55
4.3.3 Mor som filter mellom kateket og konfirmant	55
4.4 SPØRSMÅL 3: STED – ROM	57
4.4.1 Stedet og tiden.....	57
4.4.2 Religionspedagogisk modell med kultur som bindeledd	58
4.4.3 Å få oppleve kirkerommet og avsløre dets hemmeligheter	59
4.4.4 Kirkerommet ble et spesielt "gjøre-rom"	61
4.5 SPØRSMÅL 4:TRO	62
4.5.1 Problemstillingen i forhold til trosspørsmålet.....	62
4.5.2 Trosoppfatningen i Den norske kirke.....	62
4.5.3 Utenfor-tro og innenfor-tro	66
4.5.4 Fagdidaktikk	67
5. OPPSUMMERING	69
5.1 OPPSUMMERENDE REFLEKSJON	69
5.2 VEDLEGG.....	71
6. BIBLIOGRAFI	74

FORORD

I sin bok *Fortell dine barn*¹ skriver Eirin Hoel Hauge og Kristin Moen Saxegaard at barneteologiens kongstanke er at enhver "som er døpt, er en fullverdig og selvstendig troende. Barn og unge skal alltid behandles som kompetente subjekter, og ikke som uvitende objekter som skal fylles med vår lærdom."² Dette er en påstand som gir et viktig perspektiv til denne oppgaven: Konfirmanten er ikke et objekt for undervisningen, men skal selv være et subjekt gjennom konfirmantåret. Hvilke utfordringer det gir i møte med en autistisk konfirmant, belyses grundig senere i avhandlingen.

Denne oppgaven skrives i etterpåklokskapens lys. Da jeg et år fikk en henvendelse fra et foreldrepar med et autistisk barn om det var mulig for dette barnet å få være konfirmant i menigheten, svarte jeg raskt: "Ja, selvfølgelig skal vi få til det!" Hadde jeg visst hvor krevende og utfordrende det kommende konfirmantåret da skulle bli, er det ikke sikkert at jeg hadde svart *ja* – så fort. Selv med mange års erfaring som kateket og lærerutdanning i kofferten, hadde jeg ingen erfaring med autistiske konfirmanter med en så gjennomgripende forstyrrelse som denne ungdommen.

Da jeg hadde blitt kontaktet av foreldrene til denne ungdommen, tok jeg raskt kontakt med Tunsberg bispedømmekontor, Autismesenteret og ungdommens skole. Ingen kunne bistå eller kjente til noe konfirmantopplegg for slike ungdommer. Det viste seg også raskt at det ikke var utviklet noe materiell for undervisning av autistiske konfirmanter. Det var rett og slett upløyd mark i norsk kontekst. Dermed måtte jeg selv ta tak i de didaktiske utfordringene og reflektere over en rekke spørsmål. Dette er også utgangspunktet for denne oppgaven. Fra å være temmelig uvitende høstet jeg mange viktige erfaringer og fikk mye ny kunnskap gjennom undervisningsåret. Dette vil jeg gjerne dele med andre.

Marit Hunstad, Hole, 18.desember 2012

---

¹ Hauge, H. E., & Saxegaard, M. K. (2012). *Fortell dine barn. Bibelkunnskap for trosopplærere*. Oslo: Verbum Forlag.

² Ibid: 10.

DEL I – TEORI OG METODE

1. INNLEDNING

1.1 VALG AV TEMA OG PROBLEMSTILLING

At jeg ikke fikk hjelp noe sted og måtte finne ut selv hvordan jeg skulle gå frem som konfirmantlærer i møte med en autistisk konfirmant, gjorde at jeg brukte mye tid på å reflektere over didaktiske problemer og innhold i opplegget. Disse refleksjonene ble gjort *før* og *underveis* i undervisningen. Etter at hele året var over, hadde jeg notert ned min praksis grundig. I denne avhandlingen blir denne praksis presentert og deretter reflektert grundig over.

Etter som refleksjonen blir gjort over praksis i *ettertid*, vil jeg forholde meg distansert og kritisk til materialet. Ikke bare hva som ble gjort, men også refleksjonen *før* og *underveis* er viktige i denne sammenheng. Alt dette utgjør empirien som jeg skal reflektere over i den didaktiske del. For å markere en slik distanse, som jeg gjør grundig rede for i metodekapitlet, skilles det fra nå av mellom *kateketen* (når det er tilbakeskuende på empirien) og *jeg* (under empirien *og* under refleksjonen i *ettertid*).³

Refleksjonen i forkant og *underveis* utgjør en viktig del av empirien. Det var særlig fem punkter som bød på store utfordringer *før* og *underveis*. Disse punktene blir derfor særlig viktig å drøfte nærmere nå i *ettertid*.

(1) For det første var det viktig for *kateketen* å vite mye om hvordan hun som lærer skulle kommunisere rent språklig med en autistisk konfirmant. I forberedelsene brukte hun foreldrene og deres inngående kjennskap til deres sønn og fikk mye kunnskap via dem. At det senere viste seg at det i praksis var mye vanskeligere enn først antatt, er en annen sak som blir belyst i empirien nedenfor og drøftet i den didaktiske del.

(2) For det andre var det viktig å finne en struktur som ville skape forutsigbarhet og trygghet. Da *kateketen* valgte strukturen for undervisningen, hadde hun nemlig fått vite av foreldrene at det for en autist er viktig med fast struktur og rammer som skaper forutsigbarhet.

---

³ I sin doktoravhandling "*Så langt 'vår' diktning tenner sinn i brann...*" *En studie av fire minoritetsspråklige elevers arbeid med norsk litteratur fra perioden 1860-1900* bruker Rita Elisabeth Hvistendahl "jeg" (bl.a. s. 102, 103) og "som lærer" (bl.a. s. 100, 103) under empirien, mens hun snakker om seg selv i tredje person under refleksjonen etterpå.

(3) For det tredje var nok den største utfordringen å finne ut hvordan kateketen kunne formidle troen og dens innhold. En autist har svært store problemer med abstrakter, og både forestillinger og ordbruk i kirkelig sammenheng er fylt til randen av abstrakter. Ord som f.eks. *tro*, *frelse* og *oppstandelse* er nærmest uforståelige for en som til enhver tid befinner seg på et konkret nivå.

(4) For det fjerde mangler autister det filtret som sorterer språklige og sanselige inntrykk. Alt går rett inn og kan derfor skape voldsomme reaksjoner. Som empirien vil vise, gikk kateketen rett i baret *første* gang og fikk reaksjoner som hun overhode ikke hadde ment å fremkalle eller hadde forventet å få. Dette var en stor utfordring som hun måtte løse svært raskt, for at det i det hele tatt skulle være mulig å fortsette konfirmantundervisningen. Etter denne første undervisningsgangen ba skolens spesialpedagoger foreldrene om å avslutte konfirmantundervisningen fordi gutten var helt knekt. Foreldrene valgte heller å ha en konstruktiv dialog med kateketen, og de fikk sammen lagt om stilen.

(5) For det femte var det en utfordring å vite hvor den ungdommen kateketen skulle jobbe med, befant seg i autismlandskapet. Autister er ikke en enhetlig gruppe, men kan være svært ulike. Kateketen fikk vite en del om dette før hun begynte konfirmantåret, og hadde en anelse om at deler av opplegget måtte bli til underveis. Et viktig nøkkelord for undervisning av autister er ”individuell tilpasning”.

I den didaktiske refleksjonen blir alle disse spørsmålene tatt opp igjen, men jeg har valgt å strukturere den fagdidaktiske delen over fire grunnleggende spørsmål.

1. Utenfra – innenfra

I møte med autisten dreide mye seg om utenfra og innenfra. *Autisme* er per definisjon å være utenfor det sosiale spillet som andre deltar i på en mer eller mindre fullverdig måte. Perspektivene blir dermed utenfra, og hans tilnærming til kristendommen var i starten lik den skolen har i RLE-faget. Målet var dels å endre på denne oppfatningen, og jeg vil drøfte om dette lyktes.

2. Foreldrenes rolle

Foreldrene var viktige støttespillere underveis og viste seg å være avgjørende for å klare den krevende kommunikasjonen med konfirmanten. Selv om det var en vik-

tig kommunikasjon i timene, var det først i møte med foreldrene senere, at kateketen fikk vite hvordan han hadde opplevd timene.

3. Sted og rom

Det ble også viktig for kateketen å drøfte for seg selv om hvor undervisningen skulle finne sted. Rommet viste seg å være viktig, og jeg vil drøfte hva stedet og rommet innebar for undervisningen.

4. Tro

Utgangspunktet for autisten var et uttalt ønske om å kunne tro, noe som viste seg å være nesten umulig, siden trosinnholdet og det religiøse språket i stor utstrekning er abstrakt. En autist forstår egentlig bare konkrete. Under den didaktiske delen vil jeg drøfte hva tro er, for å ha et utgangspunkt for å kunne si noe om konfirman- tens trosutvikling.

1.2 KONFIRMANTUNDERVISNING

Konfirmentarbeidet i den norske kirke er av det arbeidet som står trygt festet blant befolkningen og som nok har det største omfanget, hvis vi ser bort fra gudstjenester og andre kirkelige handlinger. Det er helt nødvendig å si noe om hva som er målet med konfirmentundervisningen i Den norske kirke, før jeg kan si noe om en tilpasset konfirmentundervisning for en autistisk konfirment.

Kirken har en ”Plan for trosopplæring”, hvor det gjøres rede for *mål* og *innhold* i konfirmasjonstiden. Målet er ”å vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i hjem, menighet og samfunn”⁴. Videre sier planen at det skal være et fokus på å gi konfirmenten i konfirmasjonstiden en ”helhetlig oversikt over og et møte med troens innholds-, praksis- og fellesskapsdimensjoner i dialog med konfirmentens livsspørsmål”⁵.

---

⁴ Sitat fra Kirkerådet (2012): 23.

⁵ Ibid.

Innholdet i konfirmasjonstiden skal ikke være en repetisjon eller oppsummering av tidligere trosopplæring, men skal være et videre arbeid av denne. Planen sier også at en konfirmant skal ha jobbet med alle kjerneområdene i planen slik de er ført opp.⁶I planen står det videre:

”I løpet av konfirmasjonstiden skal alle ha arbeidet med trosbekjennelsen, Fadervår og budene. De skal være fortrolige med gudstjenesten, sakramentene og kjenne Bibelens store fortelling, sett i lys av sin egen og fellesskapets fortelling. Konfirmasjonstiden skal fremme opplevelsen av egenverd og legge til rette for at konfirmantene kan se seg som skapt, elsket, frelst og holdt oppe ved Guds kjærlighet. Konfirmantene skal arbeide med egen tro og undring gjennom samtale og refleksjon. De unge skal kjenne til og få anledning til å delta i ulike former for tro i praksis som gir kunnskap og trosopplevelser. Gjennom konfirmasjonstiden skal det legges til rette for at konfirmantene kan bli kjent med og delta i deler av menighetens arbeid.”⁷

For å nå disse målene sier planen også noe om *arbeidsmåter* som bør inngå i en konfirmasjonstid. De mest sentrale arbeidsformene som planen presenterer, er gudstjeneste, undervisning, diakoni og andaktsliv. Disse arbeidsformene kaller planen kjernetiltak og er ”arbeidsformer som alle konfirmantopplegg skal bygges rundt”⁸. Men også tidsperspektivet er viktig. Ifølge *Plan for trosopplæring* er det ønskelig at undervisningen foregår over tid. Det innebærer at det skal være samvær som strekker seg over hele dager, halve dager og leir. I tillegg sier planen at menighetens gudstjeneste er å anse som helt sentral i et konfirmantopplegg, og gudstjenesten må derfor spille en viktig rolle i den lokale konfirmantplanen. I *Plan for trosopplæring* kommer det tydelig frem at enhver konfirmant skal delta på minst åtte gudstjenester i løpet av sin konfirmanttid. Gudstjenestene skal konfirmantene involveres i gjennom forberedelser og gjennomføring. De skal være deltagere og aktive bidragsytere til menighetens gudstjenester.

Trosopplæringsplanen legger også opp til et nært samarbeid med konfirmantenes familier. De skal involveres sammen med konfirmanten i planlegging og gjennomføring av konfirmasjonstiden for slik å sikre medbestemmelse og forankring i både konfirmantenes og foreldrenes ønsker og behov.⁹ For å sikre et godt samarbeid med hjemmene skal det være egne foreldre-

---

⁶ Plan for trosopplæring, Kirkerådet (2010) beskriver innholdet i dette i kapittel 3.

⁷ Sitat fra Kirkerådet (2010): 24.

⁸ Sitat, *ibid.*: 24.

⁹ Kirkerådet (2010): 25.

møter, og det kan være samlinger hvor konfirmanter og deres foreldre jobber med ulike temaer knyttet til tros- og livsspørsmål.

Konfirmasjonstiden skal gjennomføres i et tidsrom på minst 8 måneder og et omfang på ca 60 timer.¹⁰

1.3 METODE

Veiledning av lærere i skolen har blitt en viktigere og viktigere satsningsområde. I tilknytning til dette har det blitt laget metoder for hvordan denne veiledningen skal foregå, og det blir også utdannet veiledere. Jeg velger å benytte meg av en metode hentet fra skolen fordi den – som det vil komme frem i oppgaven – har en overføringsverdi til undervisningspraksis i kirken. Metoden er *et kvalitativt casestudium*, hvor metoden "*forskende lærer*" benyttes.

1.3.1 "Forskende lærer"-metoden

Dette er en *kvalitativ* metode som benyttes innenfor ulike forskningsretninger og som kalles «Teacher-as-researcher»-konseptet. Rita Elisabeth Hvistendahl skriver om metoden i sin doktoravhandling "*Så langt 'vår' diktning tenner sin brann*"¹¹ at den kort kan beskrives med Kirsti Malteruds ord: "Levende kunnskap krever aktiv nærhet, vitenskapelighet krever kritisk distanse"¹².

Hvistendahl skriver videre:

"Den forskende læreren må ha både nærhet og distanse til klasserommet og helst kunne veksle raskt mellom de ulike holdningene, og hennes engasjement bør kunne transformeres gjennom analyse til utvidet kunnskap som kan føres tilbake til klasserommet. Den forskende lærer er både lærer og forsker, og disse to rollene må balanseres mot hverandre."

Lærerrollen dominerer altså i den første del av forskerfasen, mens forskerrollen spiller den avgjørende rollen i siste del av arbeidet. Metoden har et tydelig mål som preger både utforming, styring og iverksetting:

«...teachers... to improve teaching in the classroom. The research is often collaborative activity promoting reflective teaching, critical inquiry, self-evaluation and professional dialogue, thereby creating a more professional culture in schools.»¹³

---

¹⁰ Kirkerådet (2010): 25.

¹¹ "*Så langt 'vår' diktning tenner sinn i brann...*" *En studie av fire minoritetsspråklige elevers arbeid med norsk litteratur fra perioden 1860-1900*. Oslo, Unipub Forlag (2000).

¹² Sitat fra Hvistendahl (2000): 51.

¹³ Sitat, *ibid.*: 48.

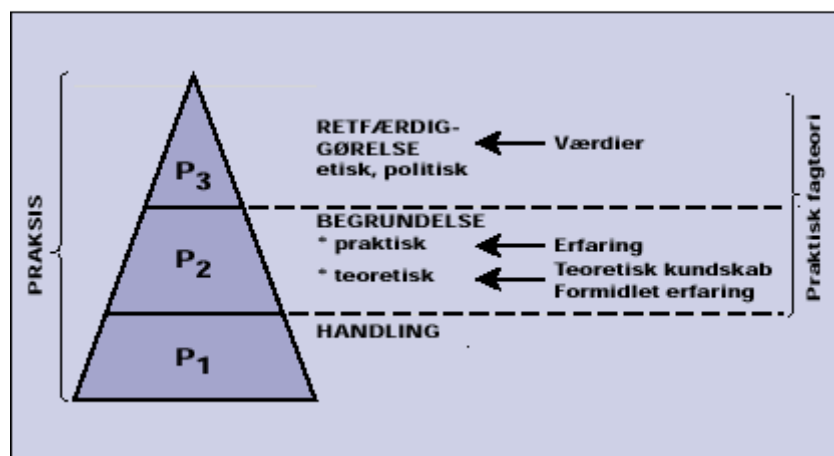
Forskningsmetoden *forskende lærer*, som er valgt her, handler om *bevisstgjøring* av egen praksis. Metoden tar utgangspunkt i lærerens hensikter, intensjoner og meninger, hvilket i denne sammenheng er *min egen praksisteori*.

Handal og Lauvås sier om denne praksisteorien at:

”Enhver lærer har en ”praksisteori” om undervisning, og denne teorien er subjektivt den sterkeste faktoren for lærerens egen pedagogiske praksis. Veiledning med lærere må følgelig ta utgangspunkt i denne lærerens særegne teori og forsøke å få læreren til bevisst å formulere og utvikle den og derigjennom gjøre den mottakelig for forandring”¹⁴

Målet er at læreren skal utvikle egen praksis og at dette skjer gjennom bevisstgjøring av egne handlinger. Handal og Lauvås tar utgangspunktet i lærerens tenkning om praksis og reflekterer rundt denne. Selv om fokus blir på tenkningen, er praksis viktig. De har laget en modell som viser forholdet mellom praksis og tenkning om praksis, den såkalte praksistrekanten.¹⁵

1.3.2 Praksistrekanten¹⁶

I bunnen av praksistrekanten, nivå 1, er det som faktisk gjøres i en undervisningssituasjon. Det er helt vanlig å tenke om undervisning som en praktisk virksomhet. Erfaringer er viktig på dette nivået. Noen opplever at teoretisk kunnskap ikke har noe med den faktiske undervisningssituasjonen å gjøre, men Lauvås og Handal hevder at det har den,¹⁷ selv om den teoretiske kunnskapen om undervisning ligger på et annet nivå. På nivå to, mellomnivået, i modellen

¹⁴ Sitat fra Imsen (2005): 381. Hun har hentet dette sitatet et annet sted.

¹⁵ Imsen (2005): 380-381.

¹⁶ <http://pub.uvm.dk/2000/fysik/images/8.html>.gif

¹⁷ Imsen (2005): 381.

befinner det seg tidligere erfaringer og kunnskap som er ervervet gjennom praksis og teoretisk arbeid. På dette nivået reflekterer læreren over det han har gjort i undervisningen, eller han søker løsninger for en utfordring som foreligger i den faktiske undervisningssituasjonen. Om læreren ikke har en bevissthet om akkurat når han benytter seg av nivå to, henger nivå en og to nært sammen. Men det er også på dette nivået at planleggingen av undervisningen foregår. På det øverste nivået ligger etiske begrunnelser og det verdigrunnet læreren har, men også refleksjoner over praksis og læreplaner. Her er det viktig å kunne innta en kritisk holdning til formål, planer, undervisningsmaterieell og til egen praksis. Undervisningssituasjoner byr på mange etiske utfordringer, som for eksempel konfirmantens rett til medbestemmelse på den ene siden og pedagogiske behov på den andre. Spørsmålet er hvem som skal bestemme i slike situasjoner. Som lærer er man gitt tillitt fra skolen og samfunnet, men også av foreldrene. En etikk er viktig for å ivareta og beskytte den som underviser og den som blir undervist.¹⁸ Når undervisningspraksis skal diskuteres, må alle nivåer være med. Ingen som driver undervisning, handler isolert på ett nivå, og nettopp det kjennetegner en profesjonell lærer, at han beveger seg mellom alle tre nivåer.

For en profesjonell lærer som også er *en forskende lærer*, er det fire momenter som er viktige.¹⁹ Læreren ...

1. ... inntar en spørrende holdning til egen undervisning
2. ... viser vilje og ferdighet til å studere egen undervisning
3. ... prøver å benytte teori i praksis
4. ... lar andre observere og diskutere sin undervisning

Jeg skal senere i min fagdidaktiske refleksjon vise hvordan disse momentene har vært viktige for utviklingen av mitt undervisningsopplegg i møte med en autistisk konfirmant.

1.3.3 De ulike rollene

Som forskende lærer har jeg hatt *ulike roller* i undervisningssituasjonen. Jeg skal ikke påstå at jeg var bevisst alle disse rollene fra starten av, men det har vært viktig å vite om de ulike rollene. Nemlig:

 Den som mottar forespørselen fra foreldrene.

---

¹⁸ Imsen (2005): 385-386.

¹⁹ Kilde: <http://ped30.wordpress.com/2009/05/12/den-forskende-l%C3%A6rer/>

- ✚ Den som planlegger konfirmantopplegget, underviser og tilrettelegger for læring.
- ✚ Den som samarbeider med foreldrene.
- ✚ Den som vurderer undervisningen og justerer opplegget.
- ✚ Den som reflekterer over opplegget etterskuddsvis forsker på konfirmasjonsundervisning for autister.

Undervisningspraksisen som senere skal drøftes i den fagdidaktiske delen, er dokumentert nedenfor i del II. Empirien er egne notater gjort gjennom *et helt år* og viser det som skjer her og nå. Fordi jeg ville benytte notatene fra undervisningsåret, er språket til tider litt dårligere under empirien enn ellers i oppgaven. Mye bærer i empirien preg av å være stikkordsmessig skrevet ned osv.

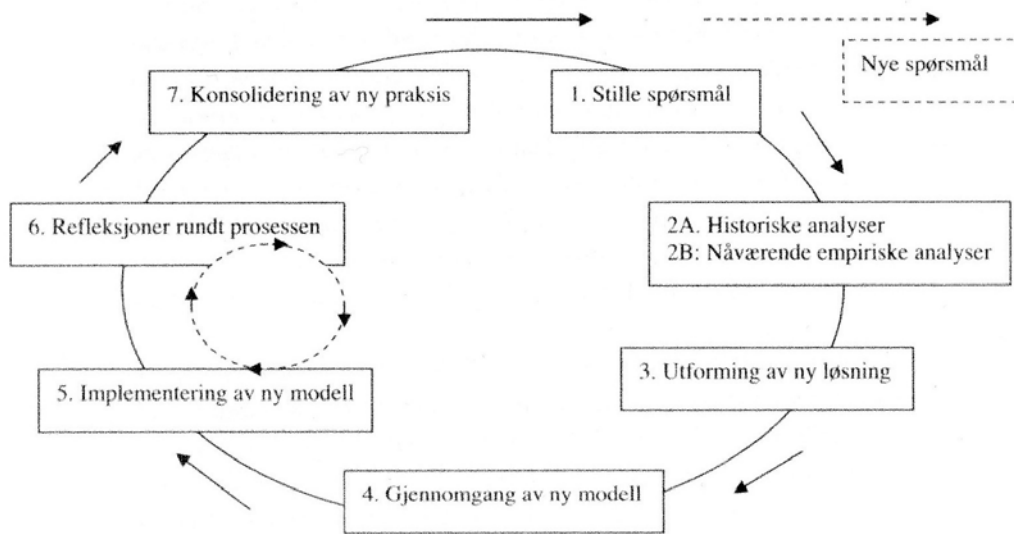
Samtidig som det er egne notater, er det også satt inn bilder og tekster som er benyttet og som er hentet fra andre kilder, men dette vil fremgå av empirien. Det er tatt med fra den første kontakt med foreldrene og fram til avslutningen på konfirmasjonsdagen. Empirien består av gjengivelser av noen refleksjoner gjort før/underveis, og av beskrivelser av konkrete handlinger, undervisningsmateriell og mine observasjoner. Empirien er min subjektive beskrivelse av hva som har blitt gjort, og i gjengivelsen av empirien omtales undertegnende i første person, dvs. som "jeg".

I den fagdidaktiske refleksjonen vil hovedpoenget være å se på hvilken utvikling og mulig endring som har skjedd i min praksis ved å benytte seg av metoden "forskende lærer", men også å lage ny vitenskapelig kunnskap. Min empiri vil på ett tidlig punkt vise en endring i praksis. Denne endringen kommer som en konsekvens av at jeg som lærer har beveget meg oppover i nivåene i praksistrekanten. Da jeg kom tilbake til nivå 1, var en stor endring skjedd. Men hva skjedde? Engstrøms utviklingssirkel²⁰ illustrerer det som skjedde.

---

²⁰ https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/936/2/Espevoll_Christer.pdf

1.3.4 Engstrøms utviklings sirkel

Modellen viser hvordan endringer i praksis oppstod. I praksistrekanten skjer det et møte mellom nivå 1 (praksis) og nivå 2 (teori). Der blir det stilt spørsmål til kateketens undervisning. Disse spørsmålene gjør at det blir nødvendig å reflektere over hva som skjer (punkt 2B i modellen over) før man kan utforme en ny praksis som blir prøvd ut. Ny praksis blir deretter gjennomgått før den blir tatt i bruk. Det må videre reflekteres over de handlingsprosesser som har foregått før ny praksis blir gjeldende. Hvis det kateketen kom frem til ved punkt 6 i modellen, ikke var tilfredsstillende, ville det være nødvendig å starte på punkt 1 igjen med nye spørsmål. Dette er en sirkel som kan benyttes om og om igjen når nye utfordringer oppstår.

Som forskende lærer er det slik man jobber når man planlegger og står i en undervisningssituasjon. Det betyr at den som forsker aktivt, griper inn for å skape forbedringer på det området som studeres.²¹ Det har i arbeidet vært to faser. Den første fasen hvor undervisningen ble planlagt, gjennomført, forbedret og gjennomført. Denne fasen beskrives i empirien som noe som skjer her og nå. Den andre fasen skjer på et mye senere tidspunkt. På dette tidspunktet er det tolkning og refleksjon som er i fokus.

"Levende kunnskap krever aktiv nærhet, vitenskapelighet krever kritisk distanse"²² Denne setningen begrunner nødvendigheten av de to fasene av arbeidet og forklarer samtidig hva det vil si å være en forskende lærer. Å være forskende lærer betyr at man må ha to roller som balanseres mot hverandre. I første fase av arbeidet har jeg vært mest lærer/kateket og litt forsker.

²¹ Hvistendahl (2000): 49.

²² Sitat fra ibid.: 51.

Underveis i konfirmantåret har kateketen måttet planlegge, gjennomføre og evaluere undervisning og observere det som skjedde, registrere og dokumentere. I andre fase av arbeidet var det viktig å gå fra denne nærheten til å få en distanse som ville gjøre det mulig å reflektere rundt det som skjedde.²³ Jeg var ikke i stand til å reflektere rundt empirien min før det var gått en tid. Derfor skiller jeg også i betegnelsen av meg selv i oppgaven. I empirien omtaler jeg meg selv som den individuelle læreren: "jeg"²⁴. I refleksjonen vil jeg omtale meg selv som kateketen. Noen ganger må jeg likevel si "jeg" fordi nærheten mellom forsker og kateket er så sterk. Slik kommer distansen som er nødvendig for å gi rom for en kritisk refleksjon frem. Det gir refleksjonen et "der og da"-perspektiv.

2. DIAGNOSEN

For å kunne møte konfirmanten var det viktig å ha kunnskap om hans diagnose, og også vite hvilke pedagogiske utfordringer en konfirmant med en slik diagnose ville medføre. Jeg har ikke hatt innsyn i journaler eller IOP-er fra skolen. Den informasjonen jeg har hatt tilgjengelig, har jeg fått formidlet fra foreldrene. Derfor må jeg forholde meg til litteraturen når jeg nå skal **typebeskrive** konfirmanten, og når jeg skal beskrive de utfordringer denne diagnosen gir for undervisningssituasjonen.

2.1 TYPEBESKRIVELSE

Konfirmanten som jeg skulle ha konfirmantundervisning med, hadde fått **diagnosen høytfungerende autisme med en gjennomgripende utviklingsforstyrrelse**. I en debatt om diagnosene høytfungerende autisme og Asperger syndrom er samme syndrom, viser Loma Wings til felles atferdstrekk, som er definert som autistiske trekk. Asperger syndrom er en forholdsavis ny diagnose.

”Wings mente at personer med Asperger syndrom viste de samme atferdstrekk som man fant innenfor andre beskrivelser av ”autistiske trekk” eller ”autismetilstander”, og at disse atferdstrekkene var ”fravær eller forstyrrelse av toveis sosial interaksjon; fravær eller forstyrrelse av forståelse for og bruk av språk, nonverbalt så vel som verbalt; og fravær eller forstyrrelse av ekte og fleksibel fantasilek som blir erstattet av avgrensede repetitive og stereotype handling-

---

²³ Hvistendahl (2000): 51-52.

²⁴ Ibid.: 56.

er” ....Disse atferdstrekkene er senere kjent som ”autismetriaden”. Den er selve definisjonen på tilstandene som har blitt kalt gjennomgripende utviklingsforstyrrelser.”²⁵

Det er altså tre utviklingsmessige problemer som danner en kjerne i en definisjon av autisme:

1. omfattende språkproblemer
2. vansker med å omgås andre mennesker
3. avvikende reaksjoner på omgivelsene

Disse tre problemområdene utgjør kjernen i definisjonen av autisme.²⁶ Autismen er beskrevet som en gjennomgripende utviklingsforstyrrelse, som skal vise til at autisme er noe som berører alle livsområder.²⁷ Autismediagnosen er definert som et syndrom. Når barn får denne diagnosen, er det fordi de har noen av de kjennetegnene som ligger innunder de tre kjerneområdene ovenfor. Det er laget en sjekklister til hvert hovedområde, og et minimum av disse kjennetegnene må være tilstede før diagnosen kan bli gitt.²⁸ Ingen autister kan behandles likt. Det er fordi alle har sin unike utviklingshistorie. Og fordi variasjonen i hele autismebefolkningen er så stor, må et tilbud til en autist være **individuell tilpasset**.²⁹

Autister er ofte passive. I normalbefolkningen vil en slik passivitet knyttes til et sykdomsbilde. Det finnes også unntaksvis autister som er preget av å være overaktive.³⁰ Det er ikke tilfeldig med den konfirmanten som kateketen møtte. Han viste tegn til å være langsom i bevegelsene, og med dårlig utviklet finmotorikk – for eksempel når han skulle sette ark inn i permen sin. Jeg oppfattet ham slik at det alltid var en form for uro i kroppen – en form for nervøsitet eller rastløshet. Kateketen oppfattet ham også som noe sky eller unnavikende. Han møtte **aldri** blikket hennes og han har aldri stilt et direkte spørsmål.

2.2 PEDAGOGISKE UTFORDRINGER

En viktig utfordring er den individuelle tilpasningen. Hva en autistisk konfirmant mestrer (eller ikke mestrer), er svært forskjellig. Alt kateketen skulle gjøre, skulle tilpasses konfirmantens kognitive nivå, kunnskaper, væremåte og erfaringer. Mange autister er sky, sjenerte og preget av angst, og de har en uttalt vegring mot nye oppgaver.³¹ Forutsigbarhet vil derfor være viktig i møte med autistiske konfirmanter. Det er også avgjørende at det at de trygges på at de

---

²⁵ Sitat:

[http://akershus.autismeforeningen.no/multisites/akershus/attachments/article/32/ASPERGERPROSJEKTET-SLUTTRAPPORTPR14JANUAR2008PDF\[1\].pdf](http://akershus.autismeforeningen.no/multisites/akershus/attachments/article/32/ASPERGERPROSJEKTET-SLUTTRAPPORTPR14JANUAR2008PDF[1].pdf)

²⁶ Befring og Tangen (2001): 339.

²⁷ Ibid.: 338.

²⁸ Ibid.: 340.

²⁹ Ibid.: 342.

³⁰ Ibid.: 345.

³¹ Ibid.: 346-347.

ikke skal utføre oppgaver eller aktiviteter som kan "true" deres mestringfølelse. Fordi det er store individuelle forskjeller, er det en utfordring når man skal lage pedagogiske opplegg. Man kan ikke bruke ting som er laget før, uten tilpasninger til den enkelte. Men som kateket kan det være vanskelig å bli så godt kjent med en autistisk konfirmant at man er i stand til å gjøre disse tilpasningene. Det gjør at kateketer er helt avhengig av en god kommunikasjon med foreldre eller andre foresatte.

Når det jobbes med en autistisk konfirmant, går det ikke an å bare legge det "vanlige" opplegget litt ned i vanskelighetsgrad. Opplegg for normalkonfirmanten forholder seg til de vanlige utviklingsbaner, mens det blir feil å legge til grunn at autisten bare ligger litt etter kognitivt og sosialt. Faktisk må den som skal undervise, tenke helt annerledes. Utfordringen blir å gjøre noe *kvalitativt ulikt* den normale konfirmantundervisningen. Autistiske barn har ofte ikke den samme bakgrunnsforståelsen fra sosiale og kulturelle situasjoner som normalt fungerende barn har.³² Man må finne andre måter å legge frem det samme innholdet på.

Befring og Tangen skriver:

"Våre vanlige pedagogiske tilnærminger («normaldidaktikk») forutsetter progresjon i utvikling og læring som korresponderer med det som er beskrevet i læreplaner og i sentrale teorier (Piaget, Bruner m.fl.). I våre pedagogiske tilnærminger når det gjelder autister, får vi problemer hvis vi benytter denne formen for progresjon og utviklingstankegang. Et vesentlig poeng med en pedagogisk tilrettelegging i forhold til autisme vil derfor være at vi må gjøre det kvalitativt annerledes – ikke å gjøre det samme på et «lavere» nivå ut fra en antakelse om svikt i logisk evne og resonnering. Ofte har problemene sammenheng med at autistiske barn ikke kjenner til de sosiale og kulturelle føringene som forutsettes kjent i vanlige undervisningssammenheng-er..."³³

I arbeidet med autister er det vanlig å legge til grunn at de trenger en høy grad av struktur og tydelighet. Derfor er det viktig å få til å lage *strukturerte pedagogiske opplegg*. Befring og Tangen skriver følgende:

"På autismefeltet har det vært vanlig å legge til grunn at alle mennesker med autisme har behov for høy grad av struktur i opplæringen og i hverdagen for øvrig. Det å kunne utforme strukturerte opplegg er derfor en kompetanse som kreves av spesialpedagoger på autis-
mefeltet. Det omfatter å lage struktur på ulike nivåer og å velge strukturingsform etter den enkeltes behov ... Et eksempel er her behovet hos de fleste mennesker med autisme for å få klart markert når en oppgave starter, og når den er ferdig. Begge disse behovene kan indirekte

---

³² Befring og Tangen (2001): 352.

³³ Sitat fra ibid.: 352.

føres tilbake til sentrale vansker hos autistiske, selv om sammenhengen kan tenkes ulike måter og vanligvis ikke er gjort rede for. Dette understreker blant annet nødvendigheten av at den som er ansvarlig for det spesialpedagogiske tilbudet, har grundig kjennskap til autismefeltet."³⁴

I det ligger det at det må være struktur på alle nivåer: på semesterplan, i undervisningsøkten, på hver del i undervisningen. Og hver aktivitet må ha en tydelig start og slutt. Samtidig skal denne strukturen tilpasses individuelt og er derfor ikke noe man kan konstruere på eget kontor på forhånd, men noe som må skje i møte med konfirmanten.

Språk er viktig i konfirmantundervisningen. Autister har ofte språkproblemer, men omfanget kan variere veldig. Den konfirmanten kateketen møtte, hadde et funksjonelt språk med et vokabular og en syntaks som hun oppfattet som normal – i hvert fall i hennes første møte med konfirmanten. For høytfungerende autister med et godt utviklet språk ligger *språkutfordringen* i å bruke språket riktig i forhold til den konteksten de befinner seg i. I konfirmantundervisningen kunne kateketen fra starten av tenke at alle abstrakte begreper og ord som ble brukt i en overført betydning, ville bli en utfordring.

Den siste utfordringen jeg vil nevne er at et normalt konfirmantopplegg legger til grunn at konfirmantene skal ha et sosialt fellesskap. I møte med en autistisk konfirmant var det klart fra starten av at det ikke ville være mulig å ha undervisning sammen med andre konfirmanter, men at undervisningen måtte skje 1:1.

Under empirien vil både diagnosen og pedagogiske perspektiver bli løftet frem og utdypet enda mer.

---

³⁴ Sitat fra Befring og Tangen (2001): 353.

DEL II – EMPIRI

3. GJENNOMGANG AV EMPIRIEN

3.1 FØR DET FØRSTE MØTET MED KONFIRMANTEN

3.1.1 Formøte 1 med foreldrene

I denne oppgaven har jeg gitt konfirmanten det fiktive navnet *Ola*. Jeg skriver her om det *jeg* har gjort i *første* person, men vil gå over til tredje person i refleksjonene senere i oppgaven.

Før det første møtet med konfirmanten hadde jeg to samtaler med Olas foreldre. I den første samtalen presenterte foreldrene sitt barn. De fortalte om skolehverdagen og om hvordan den var organisert: 1) Deres barn hadde ikke skole sammen med andre barn, men hadde all undervisning i et annet lokale alene med to-tre lærere rundt seg. 2) Undervisningen var tilpasset ham. I samtalen fikk jeg vite at han kunne lese og skrive, og at han var flink på data. Jeg ble fortalt at Ola hadde diagnosen *Høytfungerende autisme med en gjennomgripende utviklingsforstyrrelse*.

Foreldrene gav innblikk i hvordan Ola tenker, og de fortalte meg at det for ham ville være viktig å vite at ting har skjedd, dvs. at det blant annet var snakk om historiske fakta. For meg ville det bety at jeg kunne snakke om Jesu liv på jorden med vekt på den historiske Jesus, og jeg kunne plassere ham geografisk. Og det betydde at jeg kunne trekke etiske og moralske verdier ut av bibelfortellinger, men når jeg skulle undervise om oppstandelse og tro, ville konfirmanten ikke "henge med".

For en slik konfirmant ville det bety at han ikke ville klare å få avstand til det han leser/lærer, men at han ville ta alle inntrykk rett inn. Som det ble nevnt under diagnosen, har ikke autister samme filter som andre, og det handler om en forstyrrelse av forståelsen av bruken av språket.

Det ble ikke snakket om valg av metoder i denne samtalen, men vi snakket om ulike muligheter for å kunne gjennomføre et konfirmantopplegg for deres barn. Vi avtalte at jeg skulle sjekke opp muligheten for å følge Sjømannskirkens opplegg for nettkonfirmanter. Jeg skulle også vurdere og så komme med et forslag til opplegg som jeg skulle stå for.

I denne samtalen var det viktigste for foreldrene å få vite om det var mulig å få til et konfirmantopplegg som var tilpasset og gjennomførbart. Foreldrene og jeg ble enige om at det skulle vi få til, men at vi skulle møtes en gang til for å bli enige om hva som ville fungere best.

3.1.2 Formøte 2 med foreldrene

Da jeg for andre gang hadde et møte med foreldrene la jeg frem for dem det opplegget som sjømannskirken hadde. De likte dette opplegget, men valgte det bort fordi vi kom til at det var bedre å lage et opplegg for ham hvor vi faktisk måtte møtes. De som foreldre ønsket at han skulle få et forhold til sin lokale kirke, og at samtalen og dialogen ville være viktig. Det å måtte reise ut og møte et annet menneske ville også være viktig. I tillegg til dette snakket vi også om viktigheten av å ha en bok å forholde seg til. En bok er konkret, konfirmanden kan bla i den, være føre var på temaer som kommer, og også ha muligheten til å se bakover. Foreldrene fikk se på de bøkene jeg hadde tilgjengelig på mitt kontor:

- ✚ *Kort og godt*
- ✚ *Hellig handling*
- ✚ *Con dios*
- ✚ *Brukerveiledning*
- ✚ *Konfirmandbibelen*
- ✚ *Kristuskransen*

Jeg redegjorde kort for de ulike bøkene, og sammen valgte vi å gå for *Brukerveiledning*.³⁵ Det som var viktig i dette valget, var at boken er konkret i sin oppbygning ved at den henviser til høytidene og til ulike kirkelige handlinger. Den hadde fortellingsstoff, historiske innføringer i tillegg til en teoretisk innføring. På grunnlag av dette valget laget jeg en kjøreplan med noen overordnede mål for Ola som foreldrene fikk til gjennomsyn og godkjenning.

Denne læreboka representerer en kulturkristendom som legger vekt på kultur og tradisjoner. Den har et lite forkynnende preg.

3.2 PRAKSISPLANEN

Det var viktig for både meg og foreldrene å ha en plan å forholde seg til. Det ville skape forutsigbarhet for alle parter. Alle visste hva vi skulle ha undervisning om og når. Slik ble planen seende ut: Kjøreplan for Olas konfirmanttid.

---

³⁵ Tveitereid, K., Fagermoen, H., Norheim, B., & Dahl, P. A. (2003). *Brukerveiledning. Dåp, jul, bryllup, begravelse, påske, pinse, konfirmasjon*. Oslo: Luther Forlag.

3.2.1 Høsten

Tid og sted	Tema
Torsdag 15.september kl.17.00 Kirken	Kristuskransen og Bibelen (disse temaene står ikke i boka)
Torsdag 13.oktober kl.17.00 Kirken	Dåp Brukerveiledning høytid nr. 1 s. 8-33
Torsdag 10.november kl.17.00 Kirken	Konfirmasjon Brukerveiledning høytid nr. 7 s. 176-205
Torsdag 8.desember kl.17.00 Kirken	Jul Brukerveiledning høytid nr. 2 s. 34-61

3.2.2 Våren

Tid og sted	Tema
Torsdag 19.januar kl.17.00 Kirken	Bryllup Brukerveiledning høytid nr. 3 s. 62-89
Torsdag 16.februar kl.17.00 Kirken	Begravelse Brukerveiledning høytid nr. 4 s. 90-117
Torsdag 22.mars kl.17.00 Kirken	Påske Brukerveiledning høytid nr. 5 s. 118-147
Torsdag 19.april kl.17.00 Kirken	Pinse Brukerveiledning høytid nr. 6 s. 148-175
Søndag 20.mai kl. 13.00 Kirken	Konfirmasjons ”gudstjeneste” Denne planlegger vi sammen.

MÅL FOR KONFIRMANTTIDEN

”Målet for konfirmasjonstiden er å vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i hjem, menighet og samfunn”

OVERORDNEDE MÅL FOR OLA:

- ✚ Få en konfirmanttid som er individuelt tilrettelagt.
- ✚ Ha en konfirmanttid som gjennomføres i nært samarbeid med foreldrene.
- ✚ Få en konfirmanttid som gir en helhetlig oversikt over troens innhold, med utgangspunkt i kirkens høytider.
- ✚ Bli kjent med Kristuskransen som et hjelpemiddel i eget trosliv.
- ✚ At Ola skal delta i konfirmanttiden på egne premisser og tenke om denne på en positiv måte.
- ✚ At Ola skal få en positiv opplevelse av sin lokale kirke og kirkerommet

3.3 UNDERVISNINGEN

3.3.1 Konfirmanttime 1 – det første møtet med Ola

Jeg vet fra en samtale med mor at Ola sammen med sine foreldre hadde sett meg i byen en gang, og de hadde sett meg på et bilde på menighetens hjemmeside. Slik hadde Ola fått dannet seg et første inntrykk.

Første gang jeg møtte Ola, var til den første konfirmanttimen. Jeg var veldig spent på hvem det var jeg skulle møte. Og jeg var livredd for å si eller gjøre noe feil. Eller tenk om konfirmanten ikke likte meg! Det kunne jo bli helt krasj i personlighet og kjemi. Da ville det bli vanskelig å gjennomføre dette konfirmantopplegget.

Da mor kom kjørende med Ola, var jeg inne i kirkerommet. Da jeg hørte dem gå mot døren, valgte jeg å gå ut og møte dem der. Først hilste og pratet vi litt. Jeg fikk fra mor at Ola også var veldig spent på dette møtet og det å komme i gang med konfirmanttiden. Det var synlige uttrykk for uro eller spenning. Han puttet hendene ned og opp av lommene, blikket flakket og han småflirte. Der ute spurte jeg om det var greit at mor ventet i våpenhuset og at han ble med meg inn i kirkerommet alene. Det lot til å være vanskelig for ham å svare på dette, men etter litt frem og tilbake var dette greit.

Da vi gikk inn i kirkerommet, satte mor seg i våpenhuset, og Ola og jeg gikk inn i rommet. Vi måtte stanse rett innenfor døren slik at han kunne ta inn kirkerommet og summe seg. Det var

stille i rommet. Det var kun vi som var der, ingen musikk. Lysene var tent. Fremme foran første rad stod et bord med en kurv på hvor mine ting lå (de vi skulle bruke i undervisningen). Fra første rad frem til alterringen var det kun tre meter. Bak alterringen var altertavlen med Kristus på korset. På selve alteret stod det to store lysestaker med hvite lys. Lysene var tent. Midt på bordet lå en stor gammel Bibel og på hver side av denne stod det en blomstervase med blomster i. Rommet var lyst, solen flommet inn gjennom vinduene. Taket var også rikt dekorert.

Jeg observerte da han kom inn i kirkerommet, at han fikk han tårer i øynene, at han svelget mye og at han ikke visste hvor han skulle gjøre av hendene sine. Han stod i ro der ganske lenge før han gikk videre inn i rommet. Tidligere har han, ifølge sin mor, fått store sorgreaksjoner når han har kommet inn i et kirkerom og hørt orgelmusikk. Derfor var det viktig at det var stille og at han fikk tid til å summe seg. Da jeg spurte om det gikk bra, svarte han at det gjorde det, men at han hadde en klump i halsen som gjorde det vanskelig å prate. Vi stod enda en stund før jeg spurte om han var klar for å gå inn. Vi gikk sakte frem og satte oss på første rad. Han hadde store øyne og satt og så seg rundt. Da han tydeligvis hadde falt mer til ro, startet jeg med å fortelle hvordan vi skulle gjøre det når han kom til konfirmantundervisning. Ola stilte ingen spørsmål til opplegget, men svarte at han gjerne ville være med å prøve, da jeg spurte om dette hørtes ok ut.

Da begynte vi arbeidet med å lage en struktur. Jeg fortalte hva han skulle gjøre, og så utførte han handlingen. Til hver handling fulgte en forklaring på hvorfor vi gjorde dette. Slik skulle han vite hvorfor. Et av mine mål var at dette skulle få en betydning for ham etter hvert selv om det ikke hadde det denne første gangen.

BORDET

Foran oss stod et bord med en kurv på. I kurven lå ulike ting:

- En hvit duk
- En bibel
- Lysestake og et hvitt lys
- Et filt hjerte
- En vase og en bukett roser
- En kristuskrans
- Et bilde av Jesus Kristus
- Fyrstikker, en penn og en pairlapp

Dette var *artefaktene* vi skulle bruke for å dekke bordet. Utgangspunktet var at vi nå skulle samle tankene våre, blikket vårt og kroppen vår om noe som vi ikke pleide å gjøre når vi var ute med venner, familie, på skolen osv. Dette skulle være en høytidelig stund i hverdagen. Jeg spurte om han var vant til hjemme å pynte og dekke bord når de skulle ha gjester og det var han vant til. Dermed hadde vi et fint utgangspunkt for å dekke bordet vårt. På dette tidspunktet sa jeg ingenting om at vi skulle ha fellesskap med Gud. Det var kun oss to som var sammen om noe.

Først gav jeg ham den hvite duken. Jeg sa at denne skulle vi legge på bordet for å markere at dette var en høytidelig stund, og at vi nå skulle være sammen om noe som skilte seg fra våre vanlige hverdagsaktiviteter. Da han hadde lagt duken på bordet, gikk vi videre til neste artefakt. Så gav jeg ham lysestaken og lyset. Dette satte han på venstre side av bordet, og han tente lyset. Når han hadde gjort dette, satte han seg ned på benken igjen. Og jeg fortalte at dette lyset hadde jeg gitt ham fordi vi skulle huske på noe Jesus hadde sagt om seg selv, nemlig at han *er* verdens lys. Han la på det røde hjertet fordi vi skulle huske på at Gud elsket oss. Da viste jeg ham et vers i Bibelen som fortalte om nettopp om dette. Dette verset skrev jeg på en liten lapp og så festet vi dette til hjertet. Verset var fra Joh.3.16. Så fikk han Kristuskransen i hendene for å legge denne på bordet. Jeg kunne se at han kjente på perlene mens jeg fortalte at hver perle har sin egen betydning og at de har navn etter denne betydningen. Vi gikk raskt over alle perlene, han fikk vite hva de het og hva de refererte til.

Jeg fortalte ham at vi skulle bruke denne som en bønnekrans hver gang vi skulle be den bønningen som Jesus hadde lært disiplene sine. Så fikk han bibelen i hendene. Han tok den med begge hender og holdt fast rundt den mens jeg fortalte at dette var boken vi kunne lese i og bli kjent med Jesus og Gud. Det kunne vi bli gjennom de fortellingene som var der om andre mennesker; de erfaringene de gjorde i sine liv med Gud. Vi kunne også høre fortellinger om Jesus; om det han gjorde, om det han sa og om det som skjedde med ham. Vi ville også få innblikk i de menneskene som var rundt Jesus hver dag eller en gang i blant.

På dette punktet snakket vi også litt om hvordan Bibelen var bygd opp og om hvordan han kunne finne frem i den. Han fikk øve på å slå opp Joh. 3.16. Konfirmanten syntes det var vanskelig. Dette bibelverset skulle vi lese sammen hver gang, slik at han til slutt skulle kunne det utenat. Før vi gikk videre, la han Bibelen på bordet. Så var det vasen og rosene sin tur. Vi

satte de sammen i vassen og gikk ut på kjøkkenet og hentet vann. Vi snakket ikke så mye om blomstenes betydning, for nå begynte det å bli mye prat og tiden gikk, men vi samtale kort om at rosene symboliserte oss mennesker, og at rosene måtte ha vann for å overleve, akkurat som vi må ha næring for å overleve.

Det siste som kom på plass, var et bilde av Jesus Kristus. Bildet hadde jeg funnet på nettet og skrevet ut. Bildet viste Thorvaldsens Jesus Kristus (se bildet). Da dette bildet var på plass, var bordet ferdig pyntet.

BILDE 1³⁶

Jeg fortalte ham at dette skulle vi gjøre sammen hver gang vi møttes. Jeg ville at han skulle vite hvorfor vi skulle gjøre dette. Da snakket vi om det å tro. Konfirmanten sa at for ham «var det vanskelig å tro, men at det måtte han lære å akseptere». Jeg sa at for meg var *ikke tro bare tanker og følelser*, men at det også kunne være *noe jeg kunne gjøre*. Slik vi nettopp hadde gjort: hadde tent lys for å minnes at Jesus er sammen med oss, hadde lest i Bibelen som er en kilde til Guds ord, hadde lagt et hjerte fremfor seg på bordet for å huske Guds kjærlighet til menneskene, og hadde satt roser i en vase på bordet. Det å be er også en handling, slik det kunne gjøres ved hjelp av Kristuskransen.

På spørsmålet om hva han tenkte nå og om det gikk bra med ham, svarte han at han «gjerne ville tro, men at han måtte lære seg å akseptere at det var vanskelig for ham». Men det gikk bra med ham og klumpen i halsen var begynt å bli mindre.

BØNNEN

På nytt tok vi tak i Kristuskransen. Han fikk sin egen krans og denne skulle han få ta med seg hjem. Igjen snakket vi om hva perlene het og hvorfor de hadde fått disse navnene. Han holdt kransen lenge i hånden og kjente på den, så på den. Jeg spurte om han likte den. Det kunne

---

³⁶

http://www.google.no/imgres?imgurl=http://www.torshammer.dk/images/kristhorvald.jpg&imgrefurl=http://www.torshammer.dk/hojskolen/Grundtvig/Hoejskolesangbog/462_er_lyset.htm&h=854&w=485&sz=53&tbnid=ECqjA9ElczUQOM:&tbnh=90&tbnw=51&prev=/search%3Fq%3Dthorvaldsens%2Bkristusfigur%26tbn%3Disch%26tbo%3Du&zoom=1&q=thorvaldsens+kristusfigur&usg=__aUyllTS5vbjUyY75jWv7xY3YFwE=&docid=meZ9n5-LS-4xHM&hl=no&sa=X&ei=3lq3ULi9GcXGtAbc8YC4BQ&sqi=2&ved=0CDYQ9QEwAw&dur=1033

han bekrefte at han gjorde. Han syntes den var god å holde i, og «den minner meg om sommer», noe som var gode minner for ham. Jeg hadde kopiert et ark til ham hvor Fader Vår var delt inn etter kransens perler. Vi så litt på denne bønnen. Jeg fortalte historien om Jesus og disiplene og om hvordan Jesus hadde lært dem denne bønnen. Han skulle også få lære denne bønnen. Ola kunne den ikke fra før, og vi begynte å si den sammen. Han fulgte med på arket, men lyttet nok mest til hva jeg sa og gjentok etter meg. Dermed lå han hele tiden et ord eller to bak meg. Vi sa den to ganger. Det var vanskelig å koordinere både ordene og det å flytte fingrene på perlene samtidig.

ROMMET

Selv om vi nå hadde holdt på en stund, var han fortsatt bevisst rommet rundt seg. Jeg spurte igjen hvordan han opplevde å sitte inne i kirken nå. Igjen sa han at det gikk bedre, men jeg opplevde det ikke slik at han slappet av. Fortsatt satt han svært rett i ryggen og så seg stadig rundt. Vi samtalte om at dette rommet var annerledes enn andre rom. Jeg prøvde å få ham til å sette ord på hva det var som gjorde dette rommet annerledes enn andre rom han oppholdt seg i. Med litt hjelp greide han å svare litt på det: Innredningen var annerledes, høyden under taket, dekoreringen av taket og pynten i rommet, symbolene.

DET PRAKTISKE

Vi måtte ha en liten del hvor vi snakket om det praktiske også. Fordi det var første gang, hadde jeg laget i stand en perm til Ola som han nå fikk. Der hadde jeg satt inn en plan over når vi skulle møtes og hans mål med konfirmanttiden. Det var åtte tomme plastlommer der. En kopi av Fader Vår som var delt inn etter perlene i Kristuskransen. En kopi av en oversiktstegning av en Kristuskrans med navn på perlene og kort deres betydning og kopi av en tom Kristuskrans. Denne tomme Kristuskransen skulle han fargelegge, skrive navn på og han skulle føye til en setning om hva perlene kunne eller allerede betydde for ham. Jeg presset ham litt på at han skulle gjøre det slik at perlene kunne bli knyttet til hans liv. For da kunne vi be for ham, livet hans og ønskene hans, de behov han måtte ha og hans hemmeligheter. Jeg skulle ikke kontrollere hva han skrev. I permene var det også kopi av noen sider om Bibelen, dens oppbygning og om fortellingen i Bibelen. Dette skulle han lese til neste gang.

AVSLUTNINGEN

Det var nå tid for å avslutte. På nytt slo vi opp Joh.3.16 og leste dette verset sammen, så ba vi Fader vår sammen samtidig som vi brukte Kristuskransen, og til slutt sa vi Velsignelsen sammen. Han kunne ikke denne, men fulgte meg.

Vi skulle også ha vært innom trosbekjennelsen, men den måtte vi spare til neste gang. Det var allerede mye som det var og vi hadde holdt på i over en time.

Da i var ferdige, gikk vi ut til mor i våpenhuset. Hun var naturligvis spent på hvordan det hadde gått. Ola sa at det hadde gått bra. Jeg avtalte med mor at jeg skulle ringe henne om noen dager. Før mor gikk, fikk jeg et «autismeblad» av mor. Hun sa at i dette bladet var det en artikkel som hun trodde ville være relevant for meg å lese. Vi tok farvel. De gikk ut, og jeg gikk inn i kirkerommet igjen.

3.3.2 Et vanskelig møte – samtale med Olas foreldre

I etterkant av denne første konfirmantundervisningstimen hadde jeg et langt og vanskelig møte med foreldrene på kirkekontoret. Ola hadde fått reaksjoner i etterkant. Han hadde blitt ukonsentrert på skolen, han hadde opplevd å bli inkludert i noe som han ikke visste om han kunne ta del i. Spørsmålene om hvordan han hadde følt det eller opplevd rommet hadde blitt for invaderende. Dermed opplevde jeg at det var en noe anklagende tone mot meg og at jeg på en måte hadde «gått for langt». Fordi mor ikke hadde vært til stede på undervisningen, måtte vi ha en gjennomgang av hva som hadde blitt sagt og gjort i kirken. Det var viktig for meg å poengtere at jeg ikke hadde noen intensjoner om å trampe på konfirmanten, men at denne undervisningssituasjonen opplevdes som svært krevende og vanskelig. Jeg har ingen kompetanse med å jobbe med barn som har denne diagnosen som Ola har. Jeg både sa og gjorde ting jeg ikke burde ha gjort, men som ble gjort i min uerfarenhet og uvitenhet.

Men det var et sjokk å møte foreldre som jeg opplevde som både sinte og frustrerte. I etterkant kan jeg forstå at det ikke bare handlet om meg og det jeg hadde gjort. For det første ville det være helt naturlig at Ola ville ha noen reaksjoner som følge av sin diagnose. For det andre satt jeg der med foreldre som gjennom mange år hadde kjempet for at deres barn skulle få den hjelp, undervisning og tilrettelegging som han trengte. Det viktigste var jo at de ikke ville gi dette «prosjektet» opp. Selv om skolen – i følge foreldrene – mente at dette burde de avslutte så raskt som mulig, fordi det ødela rytmen og undervisningen der.³⁷ Da det var fastlagt at de ønsket å fortsette konfirmantundervisningen, var det viktig å bli enige om noen holdepunkter. Som representant for kirken hadde jeg et budskap å formidle, og de som foreldre var opptatt av at dette budskapet skulle formidles på en måte som kunne fange interesse, være forståelig for konfirmanten med autisme og som gjorde så lite inngrep i denne konfirmantens hverdag

---

³⁷ Og her må det også nevnes at i samme tidsrom fikk jeg i en samtale med autismesenteret i Oslo vite at de også var av samme oppfatning. Konfirmanten hadde ingenting i kirken å gjøre. Men dette med autismesenteret var ikke en del av samtalen med foreldrene. Det var en samtale jeg hadde med dem på eget initiativ.

som mulig. Jeg opplevde dette som en vanskelig situasjon og en nær sagt umulig oppgave med tanke på skolens og autismsenterets synspunkter. Men jeg fortsatte.

KORRIGERT OPPLEGG VIDERE – DET VI BLE ENIGE OM

- ✚ At jeg skulle unngå formuleringer som «vi som er kristne» eller «vi som tror». Slike setninger skaper forvirring og uro siden Ola ikke vet om han kan tro eller om han kan være kristen. Derfor ville det være viktig at jeg hadde et utenfra-perspektiv og heller si «de som går i kirken», «de som tror» osv. Slik kunne Ola få mulighet til selv å bestemme hva han skulle være inkludert i.
- ✚ At dette utenfra-perspektivet skulle også benyttes når vi skulle be og si trosbekjennelsen.
- ✚ At Bibelfortellinger også måtte presenteres som fortellinger fra en bok, ikke som trosfortellinger eller som noe vi måtte tro på, men som fortellinger som kirken benyttet seg av og som kunne forklare noe, og som de kristne tenkte lærte dem noe om Gud.
- ✚ At jeg ikke skulle stille spørsmål til ham som var personlige.
- ✚ At jeg skulle ha en vinkling på det vi gjorde, som noe jeg skulle presentere for ham. Måten de ulike temaene og emnene skulle presenteres på måtte gjerne variere, men at det hele tiden måtte opprettholdes et utenfra perspektiv.
- ✚ At vi skulle fortsette med bordet med artefaktene. De syntes nok at dette var litt problematisk, men så lenge jeg kunne klare å holde et utenfra-perspektiv også på dette området, var det greit at vi fortsatte med dette.
- ✚ At mor fra nå av skulle delta i undervisningen. Hun skulle ikke bare være tilstede, men skulle være en aktiv deltaker, slik at hun kunne stille oppklarende spørsmål, utdype mine utsagn, forklare om nødvendig og være med å dreie samtalen. Hun ville kunne lese Ola og hans reaksjoner mye lettere enn det jeg ville ha mulighet til. Hun skulle fungere som et filter for Ola.
- ✚ I tillegg: Fordi jeg fra nå av mer skulle presentere emner og temaer, skulle Ola få «lekser». Han skulle forberede seg ved å lese noen sider i forkant og eventuelt gjøre noen oppgaver hjemme i etterkant. På planen hadde jeg satt opp sider som omhandlet emnet vi skulle jobbe med, og mor skulle nå gjøre et utvalg blant disse sidene som hun mente at Ola ville være i stand til å lese uten at de virket forstyrrende eller skapte ubalanse på noen måte.

KONFIRMANTTIMENS VIDERE STRUKTUR

Etter første konfirmanttime og samtalen i etterkant av denne var det viktig for meg å nå finne en mal for konfirmanttimen. En mal som kunne brukes hver gang uansett tema. Det ville gjøre det lettere for meg, og det ville skape forutsigbarhet. Jeg ønsket en stram regi slik at konfirmanttimen også ville være omtrent lik hver gang, og at det ikke skulle åpne opp for noe utenomsnakk, men at vi måtte holde oss til det som var planlagt. Dette ble malen for en undervisningstime:

- 1) Hei! Går det bra? Hvordan har det gått siden sist vi var sammen?
- 2) Bordet med artefaktene
- 3) En samtale om dagens Jesus-bilde
- 4) Presentasjon av en bibelfortelling om Jesus
- 5) Dagens tema som varierer fra gang til gang
- 6) Avslutning med Fader Vår, trosbekjennelsen, Joh.3.16 og Velsignelsen

Til sammen gav denne kjøreplanen en konfirmanttime som varte ca. 40 minutter.

3.3.3 Konfirmanttime 2

Tiden siden sist vi møttes til konfirmanttime, for fire uker siden, hadde vært strevsom. Ola sa selv at han hadde vært mye ukonsentrert, og at det hadde vært vanskelig på skolen. Fordi jeg i samtale med foreldrene hadde snakket mye om dette allerede, valgte jeg ikke å dvele ved dette nå, men gå videre. I stedet spurte jeg om han var klar for å fortsette med konfirmantundervisningen, og det svarte både Ola og mor bekræftende på.

TEMA

Dagens tema var dåp. På konfirmantens plan stod det oppført side 8-33 i *Brukerveiledning*. Disse sidene inneholdt en beskrivelse av hvordan gangen i dåpen er. Den hadde en kort versjon med bilder og med tekst til. Bibeltekstene som blir benyttet i dåpsliturgien, stod også der. De fikk og noen oppskrifter til dåpsfrokoster, en kort liturgi og to sider om Paulus og hans omvendelse, to sider om trosbekjennelser og det å bekjenne, ord knyttet til dåpen, fortellingen om Martin Luther King jr., en fortelling skrevet av Bjørnstjerne Bjørnson, nemlig «Faderen», en dåpssalme, fortelling om Jesu 13 apostler, om det å vokse og om det å bli skapt. Og helt til sist var det noen sider med oppgaver og forslag til aktiviteter.

HVA HADDE KONFIRMANTEN FORBEREDT?

Ola hadde ikke forberedt seg ved å lese alle disse sidene. Som jeg hadde avtalt med foreldrene, skulle mor gjøre et utvalg. De sidene mor valgte ut, fikk jeg vite noen dager før vi møttes.

Denne gangen hadde mor valgt ut sidene 8-23. Det vil si sidene som inneholdt en beskrivelse av hvordan gangen i dåpen er og en kort versjon med bilder og med tekst til, samt bibeltekstene som blir benyttet i dåpsliturgien. Sidene hadde noen oppskrifter til dåpsfrokoster, en kort liturgi og to sider om Paulus og hans omvendelse, to sider om trosbekjennelser og det å bekjenne, ord knyttet til dåpen og fortellingen om Martin Luther King jr.. Da jeg visste dette, kunne jeg legge opp konfirmanttimen.

MÅL FOR ØKTEN

Trosopplæringsplanen har satt opp mål for hva konfirmantene skal lære den tiden de er konfirmanter. Om dåpen skal de kunne:

Ut fra dette måtte jeg formulere hva som var målene for min undervisning om temaet dåp:

- ✚ Vite hvordan dåpen foregår
- ✚ Ha erfart å stå ved en døpefont, kjent på vannet og sett og tatt på en dåpskjole
- ✚ Vite noe om hva kirken tenker om hva som skjer i dåpen
- ✚ Kjenne til noen av tekstene som benyttes ved dåpen

HVA GJORDE VI?

Vi startet med å dekke bordet. Ola la på den hvite duken, satte lyset på bordet og tente dette, han satte blomstene på, la på bibelen, hjertet, kristuskranen og til slutt fikk han et nytt kristusbilde av meg som han satte på bordet. Da bordet var dekket var vi klare til å starte dagens samtale om bildet.

BILDE 2³⁸

Dette bildet er en skoleplansje om Jesu dåp. Bildet inneholder mange symboler som var viktig å få gjort Ola oppmerksom på. Vannet, fuglen(den hellige ånd), Guds hånd som øser vannet, de som står og ser på (fadderne).

38

<http://www.bymuseet.no/index.php?vis=197&offset=20&sokeord=Religion&do=sok&visning=detaljert&objID=BSK2209-4>

DAGENS TEKST

Teksten jeg brukte var bare noen setninger fra Matt.28.18-20: «Meg er gitt all makt i himmel og på jord. Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler, idet dere døper dem til Faderens og sønnens og Den Hellige Ånds navn og lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.» Det var et viktig poeng å gjenta noen av tekstene fra dåpsliturgien. Samtidig synes jeg at det var en tydelig sammenheng mellom bilde og tekst her. Hvor viktige elementer i dåpen lett kunne tydeliggjøres og settes navn på.

SAMTALEAKTIVITET TIL DAGENS TEMA

Ola hadde ikke vært til stede ved en dåp i kirken som han selv kunne huske. Mor kunne fortelle at han hadde vært med da han var liten, men at dette etter hvert ble så problematisk pga konfirmandens voldsomme reaksjoner på det å være tilstede i en kirke, at de måtte velge å ikke ha han med når resten av familien skulle overvære gudstjenester med dåp.

På grunnlag av dette tenkte jeg at det var viktig at han skulle vite noe om hvordan dåp foregikk, og at han skulle få erfare det å stå ved en døpefont.

Sammen bar vi døpefonten ut på gulvet. Jeg hadde satt frem en mugge med vann på forhånd, og dette vannet fikk nå Ola tømme i døpefonten. Han fikk kjenne på vannet. For å forklare noe av underet som skjer i dåpen, sa jeg noe om at Gud i dåpen merker oss som sine, og at kirken tenker slik om det som skjer i dåpen. Og hvis han dyppet fingeren i vannet og så tegnet et kors i pannen, så kunne han også kjenne dette merket. Ola gjorde dette, og ble litt forundret

over faktisk å kjenne dette vannkorsmerket så tydelig i sin egen panne. Overraskelsen var så stor at også mor måtte komme frem å kjenne. Da vi var ferdige med dette, tok jeg frem en dukke som jeg pleier å bruke i konfirmantundervisningen. Denne dukken var kledd i en dåpskjole. Jeg fortalte om symbolikken i bruken av en hvit og lang kjole. Han fikk holde dukken, og vi lekte oss gjennom dåpsliturgien. Mor var fadder og tok luen av. Ola hadde aldri øyekontakt med kateketen i løpet av denne handlingen.

Da vi satt nede i benken igjen, stod døpefonten fortsatt fremme. Men samtalen nå handlet om liturgi. Ola visste ikke hva dette ordet betydde. Derfor var det nødvendig med en forklaring av ordet liturgi, men også hva det ville si at kirken hadde ordninger som fulgte en liturgi. Særlig la jeg da vekt på at dåpen foregikk på samme vis i alle kirkene.

Fordi han ikke hadde sett hvordan en dåp foregikk, så vi en filmsnutt på [youtube.com](https://www.youtube.com) hvor noen hadde lagt ut en film fra en barnedåp i sin familie.³⁹ Vi så denne sammen i kirken.

Det falt noen kommentarer til det vi så, men jeg la ikke opp til noen samtale fordi denne skulle foreldrene selv ta hjemme. Etter filmen gikk vi tilbake til bordet vårt for å avslutte konfirmanttimen. Det ble en fin overgang i det vi startet med hjertet som hadde fått bibelverset fra Joh.3.16 festet til seg og som vi hadde hørt bli lest på filmen vi nettopp hadde sett. Vi leste verset sammen (alle tre), så sa vi trosbekjennelsen sammen, videre sa vi den bønningen som Jesus hadde lært disiplene samtidig som vi fulgte perlene i Kristuskransen, og til slutt sa vi fremvelsigheten.

OPPGAVER TIL NESTE GANG

I hjemmeoppgave fikk Ola i oppgave å se dåpsfilmen på youtube en gang til hjemme sammen med en av foreldrene, slik at de kunne samtale om det de så og sammenligne dåpen de så på youtube med konfirmantens egen dåp. Jeg oppfordret dem til å se om de kunne finne noen bilder fra konfirmantens dåp. Jeg ville også at han skulle lage en liste med navnet på fadderne sine til neste gang. I tillegg til dette skulle han òg forberede seg på neste tema.

---

³⁹ Link til YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=feU2U51fnIU>

3.3.4 Konfirmanntime 3

Dette ble en veldig kort time. Fordi temaet konfirmasjon var vanskelig. Ingen av oss visste på dette tidspunktet om vi ville klare å stå løpet ut og komme frem til konfirmanntens egen konfirmasjon. Og det var med å prege målene som ble satt opp for denne økten.

TEMA

Den tredje konfirmanntimen skulle handle om konfirmasjon. I brukerveiledning er dette et stort tema. Kapittelet inneholder fakta om konfirmasjon, en kort tegneserie om hvordan en konfirmasjon foregår, matoppskrift, liturgi og bibelstoff. Bibelfortellingen om Marta og Maria. To sider om velsignelse og hva de ulike delene i velsignelsen betyr. Om Bibelen, om det å holde andakt og engasjere seg, quiz og oppgaver og til slutt presentasjon av noen kristne ungdomsorganisasjoner.

HVA HADDE KONFIRMANTEN FORBEREDT?

Det Ola hadde lest igjennom på forhånd var siden med tegneserien om hvordan en konfirmasjon foregår (s. 178), og sidene om Martin Luther (s.192- 194).

MÅL FOR ØKTEN

For meg var det viktig at denne økten skulle knyttes til konfirmanntens eget liv. Hvilke valgmuligheter han hadde. Og det var viktig for meg å legge frem dette temaet på en slik måte at han skulle oppleve at dette var noe han og kunne gjennomføre. På bakgrunn av dette ble følgende mål satt opp:

- Lære hva konfirmasjon betyr?
- Hvordan foregår en konfirmasjon til vanlig?
- Formulere noen tanker omkring egen konfirmasjon

HVA GJORDE VI?

Vi startet økten med å sette frem bordet for så å dekke det.. Ola la på den hvite duken, satte lyset på bordet og tente dette, han satte blomstene på, la på bibelen, hjertet og Kristuskransen. Til slutt fikk han et nytt Kristusbilde av meg som han satte på bordet. Da bordet var dekket var vi klare til å starte dagens samtale om bildet.

BILDE 3

Denne gangen valgte jeg å bruke bildet som var gjengitt i boka. Dette er et maleri av Diego Velasquez.

Å beskrive det vi ser er viktig når vi skal starte å snakke om et bilde. Derfor måtte Ola beskrive det han så, med innspill og hjelp: To kvinner som lager mat. Det er enkle kår, men de har mat på bordet. Og i bakgrunnen er det et bilde av to kvinner og en mann. Og den ene kvinnen sitter ved Jesu føtter.

Ola koblet ikke dette motivet sammen med fortellingen om Marta og Maria.

DAGENS TEKST

Denne dagen leste vi fortellingen om Marta og Maria fra Luk.10.38-42. Da vi hadde lest fortellingen tok vi en ny titt på bildet. Ola kunne nå se at det var godt mulig at bildet i bildet kunne være Marta og Maria sammen med Jesus. Men kvinnene i forgrunnen hadde jo ingenting med bibelfortellingen å gjøre, poengterte Ola, og det hadde han jo helt rett i. Og det ble utgangspunktet for samtalen vår om bildet og teksten videre. Hvorfor var kvinnene i forgrunnen med på bildet?

SAMTALEAKTIVITET TIL DAGENS TEMA

Vi startet med en definisjon. Vi laget et ark hvor vi skrev opp hva konfirmasjon er. Dette arket ble utgangspunktet for samtalen vår. Samtalen handlet om hva kirken tenkte om konfirmasjon, som kirkelig handling og som en periode i ungdomstiden.

For å trekke inn ulike elementer fikk mor fortelle fra sin konfirmasjon. Minner hun hadde. Det ble fort åpenbart at hennes tid var helt annerledes enn det konfirmanttiden hans ville bli.

Hvordan konfirmasjonen foregikk i vår menighet ble til slutt beskrevet. Hvordan konfirmantene går i prosesjon inn, hvordan de sitter, hva som skjer videre i gudstjenesten og hva som skjer når konfirmantene kommer frem for å bli bedt for.

OPPGAVER TIL NESTE GANG

Ola fikk en oppgave til neste gang. Det var å gjøre seg noen tanker om hvilke ønsker han hadde for egen konfirmasjon. Disse tankene skulle vi bruke for å lage en konfirmasjon for ham.

3.3.5 Konfirmanttime 4

Dette var siste time før jul. Nå hadde det gått greit på skolen siden sist, men det var ikke til å legge skjul på at dette var en krevende tid for Ola. Rutiner ble rokket ved. Nye spørsmål og andre samtaler enn det de hadde pleid å ha. Forrige gang hadde vi om Konfirmasjon og nå hadde de også begynt å snakke om selve konfirmasjonen. Nå så de at det var mulig å gjennomføre en konfirmanttid og at den skulle avsluttes med en konfirmasjon. Vi ble enige om at vi skulle la dette ligge nå til vi møttes etter nyttår, men at det var flott at de hadde orientert meg om at de nå hadde startet å tenke på konfirmasjonen.

TEMA

Nå hadde vi kommet til tema jul. Den høytiden som alle har et forhold til og som flest feirer. I brukerveiledning er jul kapittel nummer to i boka. Kapittelet starter på side 34 og strekker seg til s.61. Kapittelet starter med å vise et pyntet juletre for deretter å komme med tankevekkende innspill om rettferdigfordeling i verden satt opp mot det at vi skal feire jul. Så kommer det en kort tegneserie om det å gå på gudstjeneste på julaften, bibelstoff om hvorfor vi feirer jul, noen sider om mat som passer til denne høytiden, en kort liturgi, fortellingen om Sakkeus, historien frem til Jesus, om adventstiden, symboler vi bruker på juletreet, historien om julenissen, fortellingen om Frans av Assisi, en fortelling om julestjernen og til slutt noen sider med julequiz og oppgaver.

HVA HADDE KONFIRMANTEN FORBEREDT?

Ola hadde ikke lest gjennom alle sidene i kapittelet om jul. Men han hadde lest sidene om symboler vi bruker på juletreet(s.48-49) og historien om julenissen(s.50-51).

MÅL FOR ØKTEN

Trosopplæringsplanen fremholder at konfirmantene skal «bli kjent med de kristne høytidene og kirken de tilhører».

Ola tilhører en kristen familie som pleide å feire jul. Derfor var det viktig for meg å ta utgangspunkt i tradisjoner familien hadde og skape en bevissthet rundt disse. Med utgangspunkt i dette valgte jeg å sette opp dette som mål for økten:

- Hvilke symboler bruker dere når dere pynter juletreet og hva betyr disse?
- Bli kjent med juleevangeliet
- Vite hvorfor vi feirer jul
- Hvilke tradisjoner har dere hjemme?
- Julens farger og symboler
- Vite at kirken har sin egen kalender

HVA GJORDE VI?

Vi startet timen som vanlig med å ordne bordet vårt klart. Ola la på den hvite duken, satte lyset på bordet og tente dette, han satte blomstene på, la på bibelen, hjertet, Kristuskransen og til slutt fikk han et nytt Kristusbilde av meg som han satte på bordet. Og siden det var jul hadde jeg med pepperkaker, klementiner og gløgg som vi spiste og drakk mens vi hadde pratet vår om hvordan det hadde vært siden sist og om hva vi skulle gjøre i dag. Og det første vi skulle gjøre var å se på bildet jeg hadde hatt med.

BILDE 4

Bildet jeg hadde valgt ut til denne konfirmasjonsundervisningstimen var et bilde fra Jesu fødsel. «Jesu fødsel» er også tittelen på bildet og er et glassmaleri fra Åsane gamle kirke. Bildet er laget av Gabriel Kielland. Bildet hadde jeg funnet på en ressurside til Norsk nettskole.⁴⁰

Vi startet med å beskrive hva vi så. Og konfirmanten viste da at dette var et bilde av Maria med Jesus barnet. Og at de var i en stall. Etter å ha snakket og beskrevet de andre skikkelsene på bildet kom vi frem til at de andre trolig var Josef og gjeterne.

⁴⁰ http://www.norsknettskole.no/ressurssidene/view.cgi?&link_id=0.2878.2891&session_id=-2

DAGENS TEKST

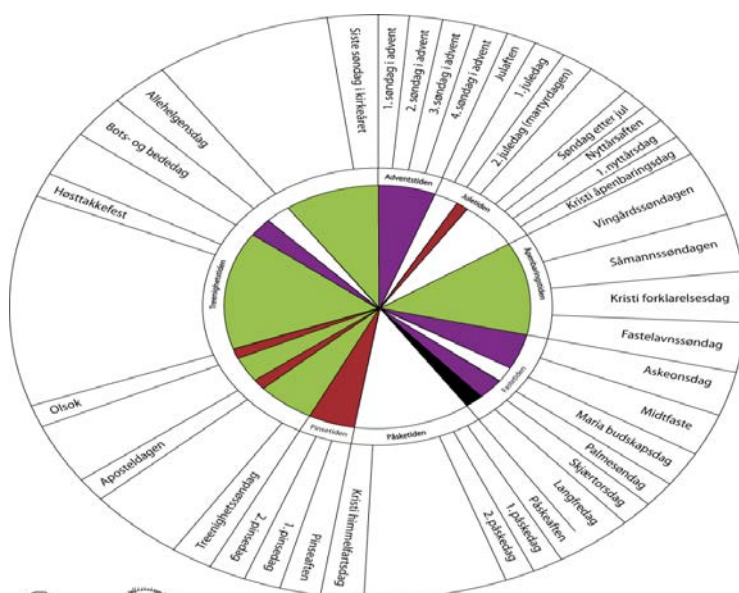
Etter samtalen om bildet var vi egentlig langt inne i fortellingen vi skulle lese i dag. Det var helt naturlig å skulle velge juleevangeliet for denne undervisningsøkten. For det første fordi denne fortellingen sier alt om hvorfor vi feirer jul. Men denne fortellingen er også startpunktet for en ny tid. For det andre er juleevangeliet en av de fortellingene som trosopplæringsplanen fremholder som en kjernetekst⁴¹. Så da ble teksten fra Luk.2.1-20 brukt denne gangen. Jeg leste fortellingen for Ola og mor.

SAMTALEAKTIVITET TIL DAGENS TEMA

Både bilde og tekst og samtalen til bildet og lesningen av juleevangeliet er gode aktiviteter for å samle tankene om dagens tema. Og når dette er gjort er det viktig å si at fordi Jesus Guds sønn ble født feirer vi jul, også Ola. Jeg vet at jeg nå kom med et inkluderende utsagn, men det var et utsagn som var sant, og som konfirmanten har gjort hele livet: feiret jul med sin familie. Videre snakket vi om hvordan de feiret jul. Og jeg forklarte to oppgaver som han skulle gjøre til neste gang. En liste og et juletre. Vi lagde malen til listen og tegnet opp konturene til treet sammen i kirken. Resten skulle han gjøre hjemme.

Som siste aktivitet tok jeg frem kirketekstilene som vi brukte til jul. Det viktigste med dem var fargen lilla. I tillegg fikk vi en liten prat om symbolene som var på stolaen.

Her viste jeg også frem en oversikt over kirkeåret og forklarte hvordan denne var bygd opp. Jeg viste frem en kalender som lå på en nettside som heter barnogtro.no.

⁴¹ Trosopplæringsplanen s. 46

Da hadde vi kommet så langt at vi vendte fokus tilbake mot bordet igjen. Vi startet med hjertet som hadde bibelverset fra Joh.3.16 festet til seg. Vi leste verset sammen (alle tre), så sa vi trosbekjennelsen sammen, videre sa vi den bønningen som Jesus hadde lært disiplene samtidig som vi fulgte perlene i Kristuskransen, og til slutt sa vi frem velsignelsen. Timen ble avsluttet med at vi ønsket hverandre en riktig god jul og på gjensyn til neste år.

OPPGAVER TIL NESTE GANG

Ola fikk to oppgaver til neste gang. . Han fikk i oppgave å lage en liste over hva som gjorde disse juledagene annerledes enn andre dagene. På listen skulle han skrive ned ting de pleide å gjøre når det var jul, besøk ting de pyntet med osv. Den andre oppgaven han fikk var å tegne juletreet deres med den pynten de pleide å bruke, f.eks. stjerne i toppen, julekuler osv. Han skulle bare tegne pynten en gang selv om den forekom på treet mange ganger. Ved siden av pynten skulle han skrive en setning om hva denne pynten betydde. For å finne betydningen til julepynten skulle han bruke den siden han hadde lest om symboler på juletreet, side 48-49 i brukerveiledning.

3.3.6 Konfirmanttime 5

Da vi møttes til konfirmanttime etter en lang juleferie var det bryllup som stod på planen. For Ola hadde det vært godt med et avbrekk fra både skole og konfirmantundervisning. Vi fikk trukket noen tråder fra det vi hadde snakket om sist vi møttes og julefeiringen. Ola kunne se nå at mye av den pynten de tok frem til jul hadde en større betydning nå som han visste hva den symboliserte enn tidligere hvor det bare hadde vært tradisjon.

TEMA

Brukerveiledning har tema bryllup som sitt tredje kapittel. Og strekker seg fra side 62-89. Hele kapittelet stod oppført på konfirmantens plan. Dette kapittelet starter med en innledning om Gud og sex, en kort tegneserie om en del av bryllupsplanleggingen og bryllupet. Deretter kommer det noen bibelhenvvisninger om ekteskap, forslag til en festmiddag og en kort liturgi. Videre kommer fortellingen om den bortkomnesønn, kunnskapsstoff om de ti bud, om skriftemål, en test om ting som er viktig før du gifter deg og en artikkel om Mor Teresa. Til slutt er det en fortelling, en bryllupsplanlegger og quiz og oppgaver.

HVA HADDE KONFIRMANTEN FORBEREDT?

Mor gjorde et utvalg av disse sidene igjen. Sidene Ola leste igjennom var siden hvor det doblete kjærlighetsbud står, siden som handler om ting å ta med seg inn i forholdet og han leste artikkelen om Mor Teresa. Altså side 72 og side 77-79.

MÅL FOR ØKTEN

Ut fra det jeg nå visste at Ola hadde lest måtte jeg sette opp noen mål for denne konfirmanttimen. Målet jeg satte opp var:

- Vite hvordan et bryllup foregår (den kirkelige handlingen)?

HVA GJORDE VI?

Som vanlig så pyntet vi bordet vårt og startet med en kort prat om hvordan det gikk. Ola hadde ikke vært i bryllup, men hadde sett bilder fra bryllup. Vi konsentrerte samtalen om den kirkelige handlingen bryllup. De forberedelsene som et brudepar må gjøre før de står i kirken selve bryllupsdagen. For at Ola skulle få litt mer innblikk i stemningen som er ved et bryllup så vi på youtube fra [kronprinsparets bryllup](#).⁴² I dette klippet er selve ekteskapsinngåelsen også med som er den juridiske delen av et bryllup.

BILDE 5⁴³

I Scrovegni kapellet i Italia malte Giotto en freskesyklus med scener fra det gamle og nye testamentet. Jeg valgte dette bildet fordi Ola en gang hadde vært på ferie i Italia og da hadde vært inne i en kirke med slike malerier. Ola fortalte at han hadde likt å være der inne og at det hadde vært en spesiell, men positiv opplevelse. Selv om bildet er annerledes enn bilder vi omgir oss med i dag håpet jeg at det skulle knyttes til hans tidligere positive opplevelse. I tillegg er det lett å kjenne igjen bibelfortellingen om Bryllupet i Kanaan i bildet.

⁴² <http://www.youtube.com/watch?v=2jIBWkDGZtw>

⁴³ På dette tidspunktet kunne jeg ikke trekke inn tanken om at Jesus er verdens lys. Jeg var bevisst på å understreke de historiske fakta, og konfirmanten hadde ingen problemer med å forholde seg til at mannen Jesus en gang skal ha sagt om seg selv at han var verdens lys. Tanken var merkelig, og konfirmanten skjønte ikke hva Jesus hadde ment med dette, men at et menneske kunne få seg selv til å si merkelige ting om seg selv, var greit.

DAGENS TEKST

Bryllupet i Kanaan. Bryllupet hvor Jesus gjør vann om til vin. En underfortelling. Hentet fra Joh.2.1-12.

Teksten ble valgt av to grunner. Den ene fordi den handler om et bryllup. Den andre fordi denne fortellingen også sier noe om hvem Jesus var. En mann som kunne gjøre under. Som hadde evner som gikk utover det andre mennesker hadde. Og selv om slike fortellinger er vanskelig å tro på for Ola må også denne egenskapen ved Jesus formidles.

SAMTALEAKTIVITET TIL DAGENS TEMA

Vi hadde ingen oppgaver knyttet til dagens tema. Men Ola skulle se på filmen fra youtube en gang til hjemme. Det var også nødvendig å samtale om at Jesus er en del av en treenighet. Og at De kristne tror at Jesus også har en guddommelig side. Og at nettopp dette skal formidles i disse underfortellingene.

3.3.7 Konfirmanttime 6

Å snakke om døden kan være vanskelig. Og snakke om Guds makt over liv og død er vanskelig. Og døden er likevel noe som er tilstede i alle menneskers liv. Både fordi vi alle vet at en dag så skal vi dø, men også fordi de fleste av oss har erfart at noen dør i fra oss. Jeg visste ingen ting om konfirmantens erfaringer med døden før denne økten.

TEMA

Døden som tema er utfordrende. Døden er både noe som er konkret og abstrakt på en gang. Hvis Ola hadde hatt erfaringer med det å miste noen kunne det ha vært et utgangspunkt, men det visste jeg ikke noe om. Derfor måtte jeg velge en annen innfallsvinkel. Denne gangen ble det tekst og bilde. Brukerveiledning presenterer hvorfor kirken bruker mye tid på begravelser, en kort tegneserie om begravelse, bibelstoff, noen sider om kveldsmåltid vi kan lage, kort liturgi, tekst og bilde om Lasarus, to sider som forklarer utsagnene «av jord er du kommet», «til jord skal du bli» og «fra jord skal du igjen oppstå», om Halloween, symboler, Fjodor Mikhajlovitsj Dostojevskij, tips i møte med sorg, en fortelling og salmeforslag og tilslutt quiz og oppgaver.

HVA HADDE KONFIRMANTEN FORBEREDT?

Ola hadde på forhånd lest noen sider. Denne gangen hadde han lest s. 98 hvor fortellingen om Lasarus er gjengitt, han hadde også lest s.103-108 som handlet om Halloween, symboler og Fjodor Mikhajlovitsj Dostojevskij.

MÅL FOR ØKTEN

Mål for timen var at Ola skulle:

- vite noe om hvordan en begravelse foregår i kirken
- kjenne til og vite betydningen til noen symboler som er i bruk ved begravelser
- kunne reflektere og gjøre seg noen tanker om døden og livet etter døden
- kjenne bibelfortellingen om Lasarus

HVA GJORDE VI?

Vi startet med å sette frem bordet og dekke det. Deretter gikk vi over til først å se på bildet og så lytte til og lese fortellingen om Lasarus.

BILDE 6

Bildet vi brukte denne gangen er malt av Rembrandt ca.1630/31 og heter «Lasarus' oppvek-kelse»⁴⁴. På dette bildet står Jesus oppreist i midten av bildet. De som er med ham sitter på kne bøyd mot kisten med et sterkt lys fra bak dem. I kisten ligger Lasarus som trekkes opp av en usynlig kraft. En kraft som går fra Jesus til Lasarus, en kraft som trekker Lasarus ut fra dødsriket og inn i livet igjen.

---

⁴⁴ Gjengitt i Tveitereid, Fagermoen, Norheim og Dahl (2003): 99. Kateketen hentet bildet på nettet på denne adressen: <http://www.innsyn.com/artikler/hva-bibelen-laerer/item/2-de-d%C3%B8des-oppstandelse>

DAGENS TEKST

Fortellingen om Lasarus som vekkes opp fra de døde står i Joh. 11,1-3.11-14.20-27.33-44.

Fortellingen viser Jesus som Herre over live og død. I fortellingen der Jesus møter Marta og Maria viser han frem sin side som menneske. Han viser at han var glad i Lasarus, at han nå sørger og han viser empati med andre som sørger. Samtidig viser han også frem sin guddommelige side, han demonstrerer den ved å vekke Lasarus opp fra de døde.

SAMTALEAKTIVITET TIL DAGENS TEMA

Denne gangen brukte vi mye mer tid på tekst og bilder enn vi pleide. Vi brukte mye tid på å beskrive bildet. Hvem som var tilstede? Hvilken tilstand var de i? Relasjoner mellom de ulike menneskene? Linjer i bildet? Vi så på komposisjonen. Etter å ha snakket ferdig om bildet gikk vi videre til teksten. Vi leste den. Og diskuterte teksten i forhold til bildet. At Jesus hadde en selvforståelse for hvem han var viktig å poengtere. Videre var det viktig å vise at troen på Jesus er det som er grunnlaget for evig liv – slik de kristne tenker.

SYMBOLER

Videre jobbet vi med symboler. Her er oppgaven han fikk:

SYMBOLER		
KORSET		BETYDNING
DUEN		BETYDNING
BLOMSTER		BETYDNING
FARGEN LILLA		BETYDNING
LYS		BETYDNING
TRO, HÅP OG KJÆRLIGHET		BETYDNING

Jeg hadde klippet og limt opp alle disse symbolene på et ark. I kirken samtalte vi om dem. Hjemme skulle han skrive betydningen til de ulike symbolene ned. Til dette kunne han få hjelp fra konfirmantboken vi brukte. Jeg viste ham også de spørsmålene han skulle se på hjemme. Timen avsluttet vi på vanlig måte. Vi leste bibelverset fra Joh.3.16 som var festet til hjertet, så sa vi trosbekjennelsen sammen, videre sa vi den bønningen som Jesus hadde lært disiplene samtidig som vi fulgte perlene i Kristuskransen, og til slutt sa vi frem velsignelsen.

OPPGAVER TIL NESTE GANG

Hjemme skulle Ola skrive forklaringer til alle symbolene han hadde fått på et ark. I tillegg til det fikk han noen spørsmål han skulle svare på om døden. Disse spørsmålene var hentet fra konfirmanntboken *Con Dios*⁴⁵. I tillegg til dette fikk han en utskrift fra kirken.no side hvor de har beskrevet hva en begravelse er og ordninger rundt begravelser.⁴⁶

3.3.8 Konfirmanntime 7

Nå er det snart påskeferie, det er lysere ute og konfirmanntimene går greit nå. Strukturen fungerer bra og det er samtidig godt å se slutten.

TEMA

Påske var tema. Alle kan jo noe om påsken og mange har tradisjoner knyttet til denne høytiden. Utgangspunktet denne gangen var at det Ola skulle lære denne gangen skulle knyttes nært til egne tradisjoner. Derfor ble det også en kosetund med noe å spise denne gangen.

HVA HADDE KONFIRMANTEN FORBEREDT?

På planen var det ført opp sidene 118 – 147. Dette er kapittelet om Påske i ”brukerveiledning”. Dette kapittelet starter med en kort fortelling om å komme hjem, en skjematisk fremstilling av påsken dag for dag, tre sider om mat og påskemåltid, en kort liturgi, fortellingen om Tomas og et maleri av ”Den tvilende Tomas” malt av Caravaggio 1601-02. Så kommer en presentasjon om ulike læringsmodeller om påskens innhold, to sider om rettsprosessen mot Jesus, to sider om fasten, en artikkel om fire mennesker som var der da Jesus døde på korset, en fortelling og en tekst om Dietrich Bonhoffer og til slutt noen sider med sanger, quiz og oppgaver.

De sidene mor hadde valgt for Ola denne gangen var sidene om påsken dag for dag(s.121-123), Teksten om Tomas fra Joh.20,19-28 (s.128), artikkelen om fire mennesker som var der da Jesus døde på korset(s. 136-137) og teksten om Dietrich Bonhoeffer (s. 140-143).

MÅL FOR ØKTEN

Målene for denne økten ble:

- vite hvorfor vi feirer påske
- reflektere over egne påsketradisjoner

---

⁴⁵ Fra konfirmanntboken *Con Dios* sin lederveiledning: 132 og 134.

⁴⁶ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=208>

HVA GJORDE VI?

Igjen startet vi med å sette frem bordet og dekke dette. Denne gangen hadde jeg også tatt med appelsiner og kvikklunsj som visspiste mens vi startet praten om hvordan den siste tiden hadde gått, at det nærmet seg konfirmasjon og at vi nå skulle planlegge denne neste gang (dato hadde vi blitt enige i en telefonsamtale mellom mor og meg tidligere på vinteren). Videre pratet vi om påske og påsketradisjoner. Om hva de pleide å gjøre, hva de spiste osv. Dette ble en hyggelig samtale. Deretter gikk vi videre til dagens bilde.

BILDE 7

Dette er bildet vi brukte denne gangen:

47

DAGENS TEKST

Lidelseshistorien er en lang tekst. Og jeg valgte å ikke bruke hele fortellingen.

SAMTALEAKTIVITET TIL DAGENS TEMA

Denne gangen ble det en litt ledigere tone over hele økten fordi mye av samtalen var knyttet til tradisjoner som Ola hadde hjemme. Vi snakket om bildet jeg hadde med, men brukte ikke så lang tid på dette. Altertavlen i kirken hadde også et maleri midt på hvor motivet var Jesus som hang på korset. Vi samtalte om alteret, og alterringen og om hvorfor de var plassert slik

---

⁴⁷ http://iicoslo.origo.no/-/event/show/143347_malerkunst-og-mord-i-roma-caravaggio-hans-kunst-og-samtid/1520144?ref=checkpoint

de var og hvordan man tenkte om disse i kirken. Dette syntes Ola var interessant. Etter å ha gått igjennom teksten avsluttet vi økten med at Ola fikk med seg oppgaver han skulle gjøre og vi sa frem bibelverset som var festet til hjertet, Fader vår, trosbekjennelsen og til slutt velsignelsen.

OPPGAVER TIL NESTE GANG

Denne gangen hadde jeg kopiert oppgaver fra konfirmantboken Hellig handling. Denne boken har en arbeidsperm med oppgaver i. Disse oppgavene tar for seg hver enkelt dag i påskefortellingen. For å løse oppgavene må man slå opp en rekke bibelvers for å finne svar på spørsmålene. Ola tok oppgavene med seg hjem, men det kom snart tilbakemelding om at disse oppgavene ble for vanskelig, og at han derfor ikke hadde svart på spørsmålene.

3.3.9 Konfirmanttime 8

Dette er vårt siste møte med ordinær undervisning. På planen vår står det at vi skal snakke om nattverden. Og det gjorde vi også. Men det ble også mye prat om selve konfirmasjonen. Dette ble derfor en lenger økt enn vanlig.

TEMA

Nattverd er en veldig konkret handling samtidig som den er veldig abstrakt. Konkret fordi vi kan se, kjenne og smake på brødet og vinen. Abstrakt fordi den konkrete handlingen bærer i seg et stort mysterium som er vanskelig å forstå rekkevidden av.

HVA HADDE KONFIRMANTEN FORBEREDT?

Denne gangen hadde ikke Ola forberedt noe. Han hadde fått mange oppgaver med seg sist og disse oppgavene hadde blitt for mye for ham.

MÅL FOR ØKTEN

- vite hva nattverd er
- kjenne bibelfortellingen om Jesu siste måltid
- ha smakt på brød og vin
- ha knelt ved alteret

HVA GJORDE VI?

Bordet vi alltid brukte stod fremme i kirken da vi kom. Vi dekket bordet med duk, lys, hjerte, Kristuskrans, blomster og bildet vi skulle bruke. Vi gjorde det slik vi pleide. Men i dag ble det innført to nye elementer. Brødet og vinen. Dette undret Ola seg over. Han hadde ikke sett et slikt brød før og heller ikke smakt dette brødet eller nattverds vinen.

Da var vi klare for å starte samtalen på bildet.

BILDE 8

Dagens bilde er hentet fra konfirmanthåndboken Hellig handling. Bildet heter Nattverd med syndere og er malt av Sieger Köder. Han er en tysk nålevende kunstner, katolsk prest og pedagog.

Vi fikk en fin samtale om dette bildet. Dette bildet er helt annerledes enn de andre bildene vi har sett på. Det første Ola la merke til var hendene i forkant i bildet og bordet. Deretter fanget menneskene rundt bordet interessen. Vi snakket mye om hvem de kunne være. Men vi måtte også studere skikkelsene i bakgrunnen. De så han først da han ble gjort oppmerksom på dem. På eget initiativ lurte han på hva denne døråpningen betydde.

DAGENS TEKST

Jesu siste måltid med disiplene var fortellingen vi leste sammen denne gangen. Teksten er å finne i Matt. 26.17-29.

SAMTALEAKTIVITET TIL DAGENS TEMA

Vi snakket om den kirkelige handlingen nattverd. Jeg forklarte for Ola hvordan det foregikk. At presten leste innstiftelses ordene og at vi kunne komme frem til alteret og knele ned der. Både Ola og jeg gikk da frem til alteret og knelte ned. Videre fortalte jeg ham hva presten sa nr han delte ut nattverdsbrød og vin. På forhånd hadde jeg lagt frem oblater og satt frem litt vin. Dette smakte vi på og undret oss over smakene. Vi knelte lenge ved alteret slik at han skulle falle til ro der og kjenne litt på hvordan det var å knele ved et alter. Samtidig som vi gjorde det fikk vi også en kort samtale om alterringen og den symbolske betydningen som den hadde.

OPPGAVER TIL NESTE GANG

Denne gangen fikk Ola ingen oppgaver å gjøre til neste gang. Men før vi avsluttet denne undervisningsøkten måtte vi gjøre noen avtaler. For det første var det veldig viktig å gjøre konkrete avtaler om hvordan han skulle gå inn i kirken på konfirmasjonsdagen sin, hvor han skulle sitte, hvordan han skulle komme frem til alteret og knele ned før han skulle gå tilbake til plassen sin. Hvordan seremonien skulle gjennomføres var ikke helt på plass. Men vi var enige om at det ikke skulle være noe musikk og at seremonien måtte være enkel, men samtidig følge kirkens ordning for konfirmasjon. Jeg lagde etter denne samtalen et oppsett som jeg sendte foreldrene og som de sammen med Ola ”godkjente”.

3.3.10 Konfirmasjonen

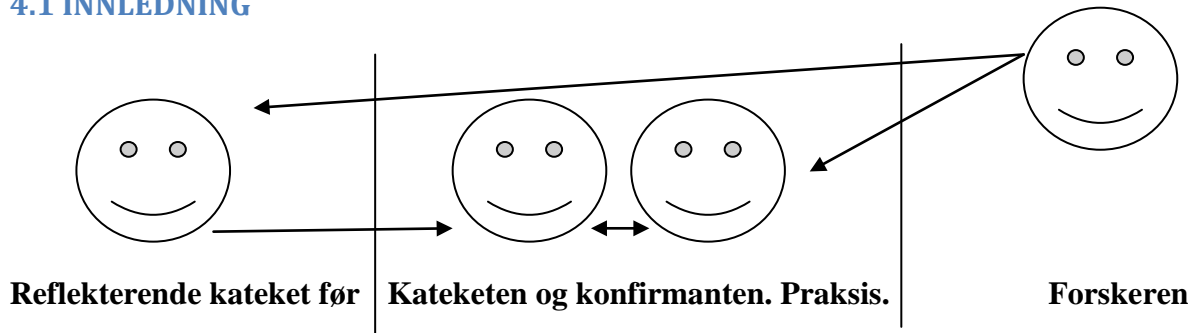
Torsdagen før konfirmasjonen hadde vi et kort møte i kirken. Da gikk vi gjennom konfirmasjonen steg for steg. Dette møtet var kort. Vi dvelte ikke ved noen punkt i programmet. Det var for at Ola ikke skulle bli mer nervøs enn det han allerede var.

På selve konfirmasjonsdagen var jeg tidlig ute slik at alt var ordnet til familien kom. Da foreldrene kom med Ola tok jeg imot dem i våpenhuset. Der fikk Ola på seg en kappe. Da han var klar ønsket vi resten av familien inn i kirken. De var ikke mange. Det var besteforeldre, søsken, tanter og onkler og faddere. Og selvfølgelig foreldrene i tillegg til Ola selv. Til sammen var vi ca. 15 stykker. Alle som var til stede fikk et program hvor alt som skulle bli sagt stod (ikke talen min til Ola, den fikk han en kopi av senere). Da alle var på plass inne gikk Ola og jeg inn side ved side som de siste inn. De andre reiste seg slik det gjøres i andre kirkelige seremonier med prosesjon inn. Da vi var på plass, Ola mellom foreldrene på første rad, startet jeg med en innledning, tale og selve forbønnen slik det fremgår av programmet nedenfor. Seremonien varte litt over et kvarter. Etter seremonien gikk Ola og jeg sammen ut i prosesjon. Vi stilte oss i døren og Ola fikk hilse på alle som var tilstede og mottok også gratulasjoner der. Tilslutt ble det tatt bilder. Program finnes i vedlegg 1.

DEL III – DIDAKTIKK

4. FAGDIDAKTISKE REFLEKSJONER RUNDT FIRE GRUNNLEGGENDE SPØRSMÅL

4.1 INNLEDNING

Under empirien ble pronomenet *jeg* benyttet fordi det henviste til undervisningen som undertegnede hadde utført. Når oppgaven nå er å reflektere over denne undervisningen, går fokus over fra å snakke om *hva jeg gjorde* til å se på *hva kateketen utførte*. Perspektivet er tilbake-skuende og utenfra. Dette kalles "*forskende lærer*"-metode. Jeg velger å legge refleksjonen rundt fire grunnleggende spørsmål.

Disse spørsmålene berører, som det ble nevnt i innledningen, sentrale sider ved empirien og gir en struktur som tydeliggjør de didaktiske utfordringene i møte med en autistisk konfir- mant.

Denne delen av avhandlingen handler *ikke* om å drøfte sider ved konfirmantens læringsutbyt- te, men **å reflektere rundt spørsmålet om det var mulig å lære bort tro til den autistiske konfir- manten**. Det er ikke mulig å måle læringsutbytte når det gjelder tro. Kunnskap er det mulig å måle gjennom tester, men det er ikke hovedmålet med konfirmantundervisningen. Fokus er på kateketens praksis og refleksjoner rundt egen praksis.

4.2 SPØRSMÅL 1: INNENFRA OG UTENFRA

Normalt når konfirmanter kommer til kirken for å delta i undervisningen, *blir de en del av et fellesskap* og tar del i kirkens religiøse språk og tradisjoner. Slik fortoner det seg ikke med en autistisk konfirmand. På grunn av diagnosen kan han ikke bli en del av dette fellesskapet, men vil alltid befinne seg utenfor. Ikke alle "vanlige" konfirmanter føler seg heller som en del av dette fellesskapet og forstår ikke alt, men de *kan* likevel oppleve at det er greit å være der. En autistisk konfirmand derimot, som også kommer til kirken for det samme, vil ikke uten videre kunne kjenne at han er en del av kirken eller at han er en del av de troende som utgjør menig- heten.

4.2.1 Forskjellen mellom "vanlige" konfirmanter og den autistiske

Forskjellen mellom en "vanlig" konfirmant som av en eller annen grunn ikke klarer å finne seg til rette i undervisningen og menigheten og en autistisk konfirmant, er at det for den førstnevnte ikke skyldes diagnosen autisme. Ifølge foreldrenes definisjon av deres sønns autisme tydeliggjøres dette: Med autismediagnosen vil man automatisk oppfatte virkeligheten, språket og innholdet på en annen måte. *Autisme* er per definisjon å være utenfor det sosiale spillet som andre deltar i på en mer eller mindre fullverdig måte. For å tydeliggjøre dette: En ikke-autistisk konfirmant kan kanskje være litt utenfor i konfirmantsituasjonen, men vil likevel ha *andre arenaer* hvor han finner seg godt til rette, som f.eks. hjemme med sin familie. En autist vil være utenfor også når han er hjemme og i trygge rammer. Fordi alle inntrykk som kommer til en autist, ikke går gjennom noen filtre, slik som hos andre mennesker, vil alt de hører, ser og opplever, gå rett inn. Derfor blir alle inntrykk de får, veldig forsterket.

Som profesjonell aktør hadde kateketen tenkt ut en plan på forhånd om hvordan hun ville legge opp undervisningstimen. Hun fortalte Ola om hva hun hadde tenkt ut at de skulle gjøre. Deretter hadde de gjennom hele økten en kommunikasjon. Kateketen gav instruksjoner om hvordan de skulle dekke bordet steg for steg og Ola utførte det. Han fikk forklart hvorfor de ulike tingene ble lagt på bordet. Men det ble også stilt mange spørsmål til ham. Fra kateketens ståsted var det for at hun skulle bli kjent med ham. Spørsmålene var både kunnskapsspørsmål, men også hva han tenkte om å lage et slikt bord og om tingene som nå lå på det. Dette viste seg senere å ha vært feil måte å nærme seg konfirmanten på fordi fremgangsmåten ble for nærgående.

Hele veien igjennom fikk han forklaringer på hvordan og hvorfor. Timen ble avsluttet med at de sa trosbekjennelsen, ba sammen og sa velsignelsen. Hele tiden ble Ola inkludert i handlingene gjennom formuleringer som for eksempel "nå skal vi be Fader Vår sammen".

4.2.2 Et livslangt utenfra-perspektiv

Den første gangen ble han nok også en som ble presset til å reflektere over spørsmål som han aldri tidligere hadde tenkt over og som han heller ikke var klar for. Og han ble trukket inn i undervisningen ved at han ble utfordret på å delta i en samtale rundt bord, bilde og tekst. Dette skjedde i et rom som han fikk fysiske reaksjoner av å befinne seg i. I ettertid er det mulig å se at dette ble vanskelig for Ola. I den første undervisningstimen ble det benyttet et *innenfor-perspektiv* på kristen undervisning gjennom bruk av språket og ved at handlingene var tros-handlinger. Men dette ble det nødvendig å endre.

Strukturen på den andre konfirmanntimen var stort sett den samme som sist, men noe var annerledes. Når de dekket bordet, kom det ingen forklaringer til det de gjorde eller la på bordet. Kommunikasjonen da bordet ble dekket, bestod i hva Ola skulle gjøre. Og i det endret også perspektivet seg fra å være et innenfor-perspektiv til å bli et *utenfra-perspektiv*. I språklige handlinger viste dette seg gjennom at de nå for eksempel skulle "si den bønningen Jesus lærte til disiplene". Det var nå viktig at dette skulle bli et ritual, at det var noe de gjorde sammen i kirken, men også noe han kunne gjøre hjemme. Tanken var at dette skulle være en opplæring i eget andaktsliv.

Da han kom til kirken første gangen, brukte kateketen det språket hun ville brukt i en vanlig konfirmanntundervisningssituasjon. Det fikk som følger at han fikk konsentrasjonsvansker og ble urolig, slik som empirien viser. Det som da skjedde mellom de to første undervisningssesjonene, var at kateketen måtte formulere seg på en annen måte, slik at den autistiske konfirmanden ble beskyttet. Ved å fortsette å bruke det vanlige språket, ville hun invadert ham og gjort undervisningen umulig å gjennomføre i lengden. Det skjedde altså et viktig *språksskille* mellom første og andre gang. Fra å bruke et innenfra-perspektiv måtte hun fra da av bruke et utenfra-perspektiv på kirken. Undervisningen beveget seg på den måten i retning av det som er vanlig i skoleundervisningen. Omtalen ble viktigere enn vanlig.

4.2.3 Det kateketen gjorde, var blant annet

- ✚ Hun sa aldri lenger at "vi skal **be** til Gud", men: "Nå skal vi **si** den bønningen Jesus lærte disiplene".
- ✚ Når kateketen og Ola tente lyset, sa hun ikke lenger "La oss tenne lys for å minnes Jesus som verdens lys", men: "La oss tenne lys for å huske at Jesus sa om seg selv ..."
- ✚ De avskårne blomstene skulle ikke uttrykke at menneskelivet er forgjengelig, men kun være et symbol for alle mennesker. Det ble veldig forenklet.
- ✚ Kristuskransen ble ikke en bønnekrans, men et hjelpemiddel når de sa den bønningen Jesus lærte sine disipler.
- ✚ Hjertet med bibelverset Joh 3,16 ble ikke lenger en hilsen om hvor høyt Gud elsker oss, men et vers han skulle lære.
- ✚ Bibeltekstene var ikke lenger trosfortellinger, men fortellinger hentet fra Bibelen plassert i rom og tid.
- ✚ Bildene skulle ikke lenger formidle trosforestillinger, men formidle livsperspektiver med kulturhistorie og bibelhistorie.

Kateketens tanker om disse tiltakene som ble gjort, var tiltak for å tilpasse undervisningen, mens det teologiske innholdet for kateketen fortsatt var til stede fullt og helt. For henne skulle disse bildene teologisk formidle sider ved Gud som hun kunne forholde seg til og som hun ønsket å gi videre til ham.

Det betyr jo at kateketen beholdt alle handlingene som var fra innsiden, men at hun utførte dem med et utenfra-perspektiv. Når dette ble formidlet ham fra innsiden, klarte han ikke å forholde seg til det. Men det ble noe han kunne forholde seg til da perspektivet ble annerledes.

Disse handlingene ble et ritual, og selv om tilnærmingen til ritualet endret seg, bestod innholdet. Den første gangen ble alt gjort altfor omstendelig, dvs. forklarende og spørrende. Den andre gangen – etter viktige tilbakemeldinger fra foreldrene – gikk mange av tingene som ble gjort i en langsom prosess første gang over til å bli **et ritual**. Ola og kateketen gjorde det sammen uten mange ord. Strukturen var enkel og kortfattet i tid og ble gjort med tanke på at Ola skulle bruke det i sitt eget andaktsliv. **Han skulle ikke dvele ved hvert punkt, men utføre et ritual hjemme**. Handling-opplegget ble tatt mye bedre imot.

4.2.4 Bibeltekstene

Bibeltekstene har to funksjoner: 1) De er en stor og viktig del av den kristne kulturarven og kjennskap til disse er en nødvendighet for å forstå *den kulturelle arena* som den kristne verden er. 2) I konfirmantundervisningens sammenheng er tekstene en kilde til kunnskap om og kjennskap til Gud.

Første gang ble tekstene presentert som trosfortellinger. Det ble de fordi kateketen hadde sagt at Bibelen var den kilden de hadde for å bli kjent med Gud. I ettertid er det mulig å se at en slik frase som er helt grei i andre sammenhenger, ikke fungerte i møte med en autistisk konfirmant. De andre gangene ble tekstene presentert som "en fortelling som står i Bibelen". Med noen få unntak er Bibelens fortellinger plassert i rom og tid, og har langt på vei basis i historiske hendelser. Når det var mulig, kunne fortellingen plasseres på et kart eller på et sted, i et hus eller i en hage, ved en innsjø osv. De fleste fortellingene fra NT kan også plasseres på en tidslinje. Av interesse var som regel også en eller flere av karakterene. Denne narrative lesningen og tekstbruken kom tilsynelatende Ola i godt møte.

Diagnosen til Ola og foreldrenes beskrivelse av konfirmanten sa at han hadde en forståelse for det historiske og narrative, og at det var noe han kunne forholde seg til. Det var også mulig å kunne trekke ut etikken fra tekstene. De jobbet aldri slik at de plukket teksten fra hverandre, men bevarte den narrative helheten.

Om Ola oppfattet fortellingen som altfor utrolig, gav han – senere via sin mor – til kjenne at dette ikke kunne ha skjedd, og valgte da å avfeie fortellingen som irrelevant. Idet fortellingen ble konkret, og den kunne plasseres i tid og rom, ble det en fortelling med en historisk og etisk verdi som han kunne forholde seg til. Men et var altså ikke noe han gav tilbakemelding om der og da, men noe som kom klart tilbake til kateketen via hans mor.

4.2.5 Handlingene

Handlingene fikk også et innenfra- og utenfra-perspektiv. Den første gangen var handlingene knyttet til bordet lagt opp som troshandlinger. Den andre gangen var det de gjorde tilknyttet bordet akkurat det samme, men likevel annerledes. Fokus nå var på handling, ikke ord. Når ord ble brukt, ble utenfra-formuleringer brukt.

I *Himmel over livet* skriver Heid Leganger-Krogstad:

«... grunnmuren må plasseres inn i et terreng, med andre ord at sammenhengen mellom en religiøs virkelighetsforståelse og livet som leves må tydeliggjøres. I pluralistisk tid der verdikonflikt og verdimangfold er erfaringsgrunlaget, er det nødvendig å vise barna hvordan et liv som er basert på en kristen virkelighetsforståelse ser ut. Her er den materielle og konkrete dimensjon viktig fordi barnet trenger hjelp (som den voksne) av konkrete. Hva slags symboler og ritualer hører kristendommen til, hvor hentes fortellingene fra, hva slags gudshus brukes, hvilke ritualer, hva slags festkalender, og hvilke tradisjoner og verdier hører sammen med en kristen livsforståelse ... Rammene bør gi rik anledning til virkelig å lære hva som preger kristen livsførsel: lystenning, sang, bibellesning, bønn, trosbekjennelse, kollekt, velsignelse osv. Barna lærer gjennom å bruke.»⁴⁸

Ola stod utenfor kirken. Når han kom til konfirmantundervisning, kom han inn i kirken. Der lærte han handlinger eller fikk et verktøy som han kunne benytte seg av. Dette verktøyet mener jeg er det som i sitatet fra Leganger-Krogstad ovenfor kalles for *kristen livsførsel*. Men fordi denne konfirmanten ikke ville være i stand til å fungere som et vanlig menighetslem, var det viktig at han kunne lære seg et sett handlinger eller få et verktøy som han igjen kan ta med seg ut fra kirken og inn i sin private arena og benytte der. For autisten var det viktig å lære gjennom å bruke. **Kognitivt vil han ikke være i stand til å forstå hva tro er, men han kan lære hva tro er gjennom det han gjør.** Dette var kateketens didaktiske grunntanke da hun tok til med undervisningen, men hun måtte nyansere begrepet *bruke* underveis. Ola ba ikke en bønn, bekjente ikke trosbekjennelsen sov., men sa bønnen og trosbekjennelsen med tilsynelatende klar bevissthet om at dette var noe de kristne holdt på med.

---

⁴⁸ Sitat fra Afdal, Haakedal og Leganger-Krogstad (1997): 26.

Innenfor bruksbegrepet kan det da hevdes at han gikk fra en distansert bruk til en mer intim bruk av de ulike delene av undervisningen. Autisten skulle både *lære om* og *tilegne seg* dette, slik at det ble en del av ham. For at han skulle ta dette til seg, måtte han gjennom bruken av dem – om enn han holdt god distanse de første gangene. Etter hvert ble bruken mer personlig ved at han litt forsiktig satte sitt preg på det. Da hadde han blitt trygg på handlingene og visste hva han skulle gjøre. Jeg kan ikke vurdere hans læringsutbytte av disse handlingene eller om disse handlingene gjør at han nå kan uttrykke sin egen tro. Men jeg vet at han mestrer handlingene fordi han har gjentatt dem så mange ganger.

4.2.6 Hvilke tekster brukte kateketen og hvorfor?

Den første teksten var Joh.3.16: "For så høyt har Gud elsket verden at han gav sin sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv."

En tekst som for Ola der og da er helt uten mening. Det er ingenting konkret, ikke noe tid og sted eller noe annet Ola kan ta tak i. Likevel ble dette bibelverset valgt, og dette verset ble sagt frem hver gang, som et mantra. Dette verset oppsummerer hva kristendommen handler om fordi det forteller oss mennesker hvor viktige og verdifulle vi er for Gud. Og selv om Ola ikke forstod dette verset da han startet, var målet at han skulle forstå litt bedre etter hvert, og at han skulle tenke om seg selv, at han var elsket av Gud. Dette verset er som en overskrift til hele Jesu liv. Og det går en tråd fra dette verset til alle de andre bibeltekstene som ble brukt. For konfirmanten var dette et bibelvers som han måtte kunne utenat og vite om fordi det var et sentralt vers i den kristne tro.

Matt.28.18-20: "Meg er gitt all makt i himmel og på jord. Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler, idet dere døper dem til Faderens og sønnens og den Hellige Ånds navn." Dette benyttes bl.a. i dåpsliturgien. Det var viktig å starte her fordi dåpen er grunnlaget for alt som kommer senere. Det er gjennom kirkens handlinger og kirkens sakramenter at den kristne tro kommer best til uttrykk. Når kateketen velger å starte med tekster som hører til i dåpsliturgien og også benytter anledningen til å gå igjennom dåpsliturgien når de "leker en dåp", er det for å poengtere hvor viktig dåpen er. Den er viktig for alle kristne mennesker, men for en autistisk konfirmant er den om mulig enda viktigere. Dåpshandlingen som et konkret uttrykk for at han er Guds barn, er kanskje den eneste veien å gå for at Ola skal kunne tro at også han er Guds barn, og gjøre ham i stand til å stole på at han kan tro. Det er ikke umulig. De andre tekstene knyttet til nattverd, bryllup, begravelse og høytider, er en fordypning av utgangspunktet som dåpen er, både i undervisningen og i konfirmantens liv.

4.2.7 Bildene

Thorvaldsens Kristus skulptur, Jesu dåp, To kvinner som lager mat med et bilde i bakgrunnen hvor Jesus snakker med Marta og Maria, Jesu fødsel, Bryllupet i Kana, Lasarus oppvekkelse, Jesus på korset, Nattverd med syndere er bilder som ble brukt.

Bildene har vært en måte å lære Ola om ulike sider ved Gud på en visuell måte. Det har ligget et ønske til grunn om at bildene skulle forsterke bibeltekstene og hjelpe Ola til å huske fortellingene. Bildene skulle fremheve egenskaper ved Gud, og de kan lære oss noe om tro og om mennesker. At bildene er laget på mange forskjellige tidspunkt i historien og på ulike steder, skal være et signal om at kristen tro er viktig for mange mennesker over store deler av verden. Det at vi forholder oss til disse bildene i dag, gjør at vi knytter relasjoner og er del av en stor kulturarv. Med et innenfra-perspektiv kan man se på bildene som forkynnende om den kristne tro, men kateketen valgte å bruke bildene historisk: bilder som fortalte om noe som har skjedd, som var laget av en kunstner av sin tid. Noen av bildene ble laget fordi de skulle ha en funksjon (for eksempel glassmaleriene til en kirke). Da er det mulig å benytte et utenfra-perspektiv på bildene.

Kirken har et symbolspråk som har etablert seg gjennom en lang rekke år. Språket er knyttet til kirkelige handlinger, bibelen osv. For de som er faste og aktive deltagere i en menighet og som oppfatter seg selv som troende, vil dette språket være velkjent. Mange vil kanskje også føle at dette trosspråket er deres eget. I møte med en vanlig konfirmant kan dette språket benyttes i stor grad. I en undervisningssituasjon vil det være naturlig å forklare noen ord og begreper. Dette vanlige kirkespråket kunne ikke benyttes i undervisningen av autisten.

4.3 SPØRSMÅL 2: FORELDRENES ROLLE

4.3.1 Undervisning uten foreldre til stede

Alle som er til stede i en undervisningssituasjon, har en rolle. I denne konfirmantundervisningen startet vi opp med to deltagere og endte opp med tre. Kateketen la til grunn at det ville være lettere for Ola og dele sine refleksjoner om mor ikke var tilstede. Og kateketen trodde nok at hun ville mestre en situasjon hvor mor ikke deltok, det er ingen grunn til å tro noe annet. Men dette var en feilvurdering. Mor var viktig å ha med, og kateketen taklet ikke situasjonen fordi hun trådte Ola for nær. Kateketen oppfattet ikke signalene som Ola sendte ut om ikke "å trå ham for nær". Det å kunne tolke reaksjonene hos den som blir undervist, er et viktig verktøy i en formidlingssituasjon.

Ola er den som hele tiden skulle være hovedpersonen i konfirmantopplegget. Han var den som skulle lære. Det vil si at alle de aktiviteter som ble planlagt og gjennomført, var rettet mot ham som mottager og deltaker i aktivitetene. Kateketen la nok opp til at han skulle være en aktiv deltaker som skulle få kjenne seg inkludert og involvert. Den andre gangen Ola og kateketen møttes, fikk han lov til å ha en mer tilbaketrukket rolle. Han var fortsatt med på å dekke bordet og var aktiv på den måten, men rollen var mer tilbaketrukket fordi han nå utførte konkrete handlinger som gikk raskt og som ikke hadde samtaler eller spørsmål som skulle besvares knyttet til seg.

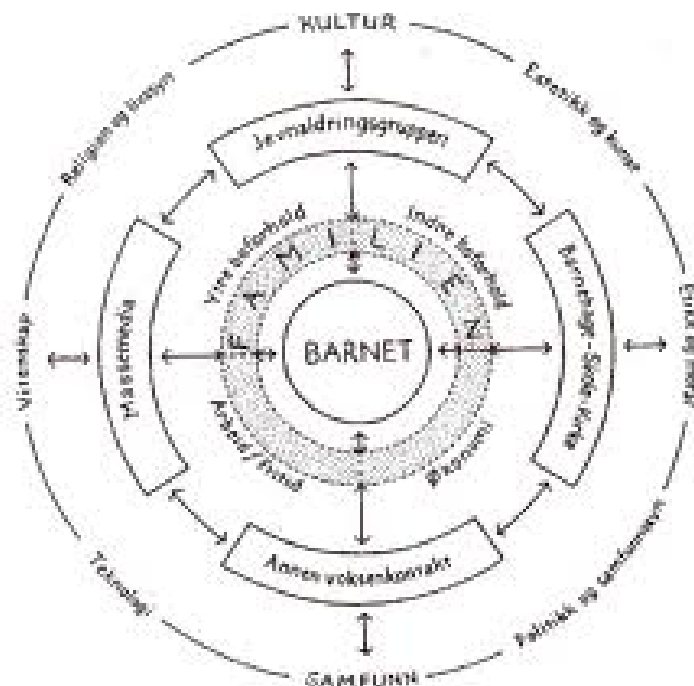
4.3.2 Undervisning med mor til stede

Mor var ikke med på første undervisningstime, men var med på alle de andre undervisningstidene. Slik kateketen la opp undervisningen, fikk mor flere funksjoner. 1) For det første var hun den som kunne "lese" konfirmanten, først og fremst fordi hun kjenner ham så godt og kan tolke ham, noe kateketen hadde vist tidligere at hun ikke var i stand til. 2) For det andre kunne hun gripe inn og forklare nærmere utsagn som kateketen kom med. Så når kateketen sa noe som Ola ikke hadde forutsetninger for å kunne forstå (at han manglet erfaring eller kunnskap), trådte mor inn og "festet" utsagnene i konfirmantens verden. 3) For det tredje var mor også en som formidlet konfirmantens tanker og meninger når han ikke klarte det selv. Ola hadde i mange situasjoner ikke språk til å uttrykke seg i forhold til det temaet de jobbet med. Da kunne mor gå inn og hjelpe. 4) For det fjerde ble også mor en deltaker og mottager av konfirmantundervisningen. Også hun fikk være med i samtaler om bilder, tekster og aktiviteter. Hun deltok ikke i praktiske ting de gjorde som f.eks. når Ola skulle lære om dåpen. Da var det kun Ola og kateketen som gikk frem til døpefonten, og mor ble en betrakter til det som foregikk. Men hun deltok i samtalen Ola og kateketen hadde ved døpefonten. Mor kunne også formidle sin undring og sine tanker. I starten kjente kateketen nok litt på at hun også hadde en kontrollfunksjon, men etter hvert ble den følelsen borte, slik at mors deltagelse ble et positivt bidrag inn i undervisningen.

4.3.3 Mor som filter mellom kateket og konfirmant

At mor fungerte som et filter mellom kateketen og Ola, gjorde at det som ble sagt og gjort, ble "kvalitetssikret" i forhold til at de utfordringer Ola hadde på grunn av sin diagnose ble ivare tatt. Mor hadde en slik funksjon også i andre sammenhenger. Hun var sammen med far den som talte på vegne av Ola, sørget for at hans behov ble imøtekommet, at hans stemme ble hørt, at hans rettigheter ble ivaretatt. Evenshaug og Hallen sier det slik "... familien som den primære sosialisering- og oppdragelsesfaktor direkte eller indirekte fungerer som et 'filter'

som alle andre påvirkninger blir modifisert gjennom."⁴⁹ De har laget en modell av denne filterfunksjonen.

I denne sammenheng har særlig mor hatt denne "familiefunksjonen" som vist i modellen.⁵⁰ Men modellen stemmer ikke helt slik jeg vurderer det, fordi mor i denne sammenheng har hatt en mye sterkere rolle enn det som er vanlig, dvs. hatt en større og kraftigere filterfunksjon. Modellen illustrerer likevel på en god måte hvordan konfirmantundervisningen har blitt filtrert før den har nådd frem til konfirmanten.

At relasjonen foreldre – barn ble styrket i denne ordningen med at mor deltok i konfirmantundervisningen det også grunn til å tro. Fordi de fikk felles opplevelser i kirken og på grunnlag av disse opplevelsene fikk de samtaler hjemme som handlet om tro.

Kateketens rolle var mer sammensatt. Hun var ikke til stede kun som seg selv, men hadde flere ulike funksjoner. Når konfirmanten og mor var til stede, var hun først og fremst kateket. Hun var den som hadde regien på møtet, den som formidlet kunnskap, tekster og bilder, den som planla og holdt oversikt over det de hadde gjort og over det som skulle komme. Men hun

⁴⁹ Evenshaug og Hallen (2000): 25.

⁵⁰ Modellen er kopiert fra nettet:

http://www.google.no/#hl=no&tbo=d&rlz=1W1LENN_noNO479NO479&scIent=psy-ab&q=en+familiepedagogisk+modell&rlz=1W1LENN_noNO479NO479&oq=en+familie+pedagogisk&gs_l=hp.3.0.0i13i30.9888.20977.0.24756.23.19.1.3.3.0.217.2664.1j16j2.19.0..0.0...1c.1.pZajS9GqEX4&pbx=1&bav=on.2,or_r_gc.r_pw.r_qf.&fp=24e50e54887de155&bpcl=38897761&biw=1093&bih=490

var også en som var der sammen med Ola og kateketen. Hun satt overfor Ola. Da kunne hun også være den som var et medmenneske, en samtalepartner. Mange av samtalene var veldig personlige, og fortroligheten mor gjennom hele tiden har møtt kateketen med, har vært viktig, men også gjort det vanskelig. For det har vært utfordrende å bli så involvert som menneske og som fagperson. Det er noe som ikke er så vanlig i kateketehverdagen, hvor man som oftest forholder seg til større grupper, eller grupper som ikke er så personlige og private. Men kateketen har også hatt enda en rolle. For når undervisningen har vært avsluttet og Ola og mor har gått hjem, har hun sittet alene igjen i kirken. Da har hun sett på lyset, blomstene, bildet og fått muligheten til å kjenne på sin tro og sitt liv. I dette pusterommet ble kateketen privat, for det har ikke kateketen delt med Ola og mor. Også i disse stundene har kateketen gått inn i rollen som evaluerende lærer; hva var bra i dag? Hva bør endres til neste gang? Etter hver konfirmanntime har det blitt gjort notater om hva som fungerte og om hvilke endringer som skulle gjøres til neste gang og evt. andre ideer til opplegg og gjennomføring.

4.4 SPØRSMÅL 3: STED - ROM

Det er to nivåer i dette spørsmålet. Det ene er fysisk, i hvilke lokaler skal undervisningen foregå og det andre er på hvilket mellommenneskelig nivå skal undervisningen foregå.

4.4.1 Stedet og tiden

Foreldrene og kateketen snakket om dette. Fra kateketens ståsted vurderte nok hun at det var viktig at undervisningen skulle skje et sted hvor Ola følte seg trygg. Om dette var på skolen eller hjemme hos familien (som var de to alternativene som var mulige) var ikke avgjørende for kateketen. Grunnlaget for en slik vurdering fra kateketens side var at foreldrene hadde gitt beskrivelser av Ola som barn. Om hvordan han hadde fått kraftige sorgreaksjoner når de tok ham med på gudstjenester. Dette hadde tidligere vært en aktiv familie i menigheten, men med tiden hadde det blitt mindre og mindre deltagelse i menighetslivet fordi de hadde et barn som ble sykt når det var i kirken. Han reagerte fysisk på møtet med kirkerommet, men verst var orgelmusikken. Likevel var det viktig for foreldrene at Ola skulle få et forhold til sin lokale kirke. Da var det avgjørende for kateketen å møte foreldrene i dette ønsket og være positiv til det for så å se hvordan det kunne være mulig å gjennomføre. Hva var det ved kirken som kunne utløse vanskelige situasjoner eller reaksjoner? Dette spørsmålet ble nødvendig for kateketen å reflektere over. Et kirkerom er stort og mektig. Og gir mange synsinntrykk. I samråd med foreldrene valgte kateketen da å flytte konfirmandundervisningen fra hovedkirken til en mindre kirke som ikke var så stort og prangende i sitt uttrykk.

Videre brukte kateketen aldri musikk. Lyset ble aldri satt på for fullt, men var noe dempet. Slik kunne sanseinntrykkene dempes noe. Likevel var det å gå inn i kirkerommet for første gang vanskelig for Ola og han brukte en del tid på å gå inn i rommet den første gangen. Som beskrevet i empirien måtte han stå en stund i døren inn til kirkerommet før han kunne gå videre inn. Men å ha klart det er en seier. Og fra å kjempe med sine egne følelser og reaksjoner den første gangen til å kunne gå inn i prosisjon med sammen med kateketen den siste gangen på konfirmasjonsdagen er det mulig å se at det har vært en stor utvikling og at Ola har nådd ett av målene som ble satte opp for ham; at han skulle få en positiv opplevelse av sin lokale kirke og kirkerommet.

I en situasjon hvor man sitter 1:1, kommer man tettere på hverandre enn når man er i en stor gruppe. Det gjør at man ser tydeligere hvem den andre er, og det blir nødvendig å tenke over hvilken relasjon de involverte skal ha til hverandre. At de involverte skulle utvikle en god relasjon, er fullt og helt kateketens ansvar. I en slik undervisningssituasjon er det kateketen som er den profesjonelle aktøren. Og slik læreren i skolen har ansvar for å bygge gode relasjoner med elevene og foreldrene må kateketen ta dette ansvaret i denne sammenhengen. I tillegg var det nødvendig at kateketen også måtte være mer overbærende fordi mange utfordringer i relasjonsbyggingen skyldt es diagnosen. Med et slikt ansvar må man også være innstilt på å måtte svelge noen kameler og ikke nødvendigvis være den som har rett. Det viktige var for kateketen ville være å vite hvor hun stod i forhold til Ola og hvilken rolle kateketen skulle ha.

4.4.2 Religionspedagogisk modell med kultur som bindeledd

Afdal, Haakedal og Leganger-Krogstad presenterer i sin bok *Tro livstolkning og tradisjon* en religionspedagogisk modell, hvor kultur er det bindende leddet⁵¹. De tenker seg at kulturen blir den felles arena hvor fag og mennesker møtes. Slik er det nok ikke i møte med den autistiske Ola som kateketen fikk møte. Om kulturen skulle være en felles arena, måtte de involverte være deltagere der. I møte med en person som har en isolert skolehverdag (ikke undervisning i klasse i vanlig skole) blir denne personens kulturelle arena veldig liten. I møte med en person som har språklige begrensninger blir også den kulturelle arenaen liten. I møte med en person som har kjernefamilien som sin hovedarena for sitt sosiale liv blir også den kulturelle arena liten. Og i møte med en person som har diagnosen autisme med en gjennomgripende personlighetsforstyrrelse blir også den kulturelle arena liten fordi kateketen som konfirmantlærer befinner seg som deltager et annet sted og har lite til felles med Ola.

---

⁵¹ Afdal, Haakedal og Leganger-Krogstad (1997): 37-43.

Konfirmantundervisningen er et bidrag inn i den autistiske *konfirmantens kulturelle arena*. Der møter han noe fremmed og noe nytt. Undervisningen prøver i stor grad å gi Ola del av et tankemessig og trosmessig fellesskap som tilhører den kulturelle arena som konfirmantens foreldre og kateketen befinner seg på, men som konfirmanten selv ikke fullt ut deltar i. Gjennom presentasjonen som blir gitt av den kulturelle arenaen må den autistiske konfirmanten avgjøre selv hva han kan og ønsker å delta i. Konfirmantundervisningen får med andre ord preg av presentasjon. Men som kirke er ikke det nok. Kirken har som mål at konfirmasjonstiden skal ”vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i hjem, menighet og samfunn”.⁵² Derfor er det viktig at konfirmantundervisningen ikke bare skal fortelle om den kristne tro, men også gi Ola redskaper til å utøve et aktivt trosliv og gi kunnskap til å kunne tro. Men i møte med en autistisk konfirmant vil det alltid være et spørsmål om dette er mulig. Ola selv satte ord på dette selv en gang da han sa: ”Jeg vil gjerne tro, men jeg vet ikke om jeg kan”.

4.4.3 Å få oppleve kirkerommet og avsløre dets hemmeligheter

Undervisningen skjedde i et bestemt rom: kirkerommet. I boka *Våre tider i Guds hånd* skriver Halvor Nordhaug om konfirmantprekenen. I den forbindelse sier han noe viktig om kirkerommet:

"Selve kirkerommet er hovedbildet som står til prestens disposisjon, døpefont, alter, glassmalerier og så videre. Den som preker både i og sammen med rommet, får et større register å spille på. Dessuten står kirkerommet der når konfirmanttiden er over. For den som kjenner hemmeligheten, vil rommet fortsette å tale gjennom livet."⁵³

Nordhaug sikter til prekenen under konfirmasjonsgudstjenesten, men det han hevder, lar seg overføre på undervisningssituasjonen også. Rommet rommer noe som ikke finnes utenfor akkurat dette rommet. Det bærer på en hemmelighet, og denne hemmeligheten avsløres ikke bare gjennom prekenen, men òg gjennom undervisningen i rommet. Mange bruker nesten aldri rommet i sin undervisning, og de går dermed glipp av noe svært viktig. Kirkerommet taler selv gjennom sine ulike uttrykk som for eksempel bilder og symboler, og det lever med oss videre i livet.

---

⁵² Sitat fra Kirkerådet (2010): 23.

⁵³ Okkenhaug og Skjevesland (1997): 115.

Ifølge Nordhaug mente den danske presten Leif Kallelsen at han ikke ville noe mer med undervisningen "end å færdes i Guds hus"⁵⁴. Han var ikke så opptatt av alt de måtte lære, men ville heller la dem få oppleve rommet – og avsløre dets hemmeligheter.

Ola visste godt at rommet ble brukt til gudstjenester. Han hadde selv vært med på det, men siden alle inntrykk gikk rett inn uten noe filter, ble de følelsesmessige opplevelsene for sterke. Da kateketen var i rommet med ham, ble det annerledes. De var alene, unntatt første gang da mor var med, og de brukte rommet sammen til alt de foretok seg. At ting ikke fungerte godt første gang, skyldtes ikke rommet, men måten kateketen kommuniserte på.

Alt de foretok seg, ble utført i kirkerommet, ikke utenfor eller i et annet rom. Ola hadde en forventning om at rommet skulle brukes til noe av det samme som de kristne holdt på med. Det lå altså en religiøs forventning til bruken av rommet. Om ting hadde blitt gjort utenfor, for eksempel i skolen, slik Autismesenteret foreslo, ville denne dimensjonen gått tapt. For meg virker det som om kateketen ikke kunne lykkes i et annet rom.

Det hele henger sammen med bevegelsen hans. Han følte seg som utenfor – med en slags utenfor-tro – og ville gjerne bli en troende. Etersom han ikke kunne bli en troende på samme måte som andre (se under punktet 4,5), var han mer bundet til andre læringsmåter enn bruk av ord og begreper. Rommet ble en slags substitutt for dette. Gjennom aktiviteter i et rom han oppfattet som religiøst, fikk kateketen mulighet til å nærme seg Ola på en annen måte enn hun ville ha kunnet i en skolesammenheng.

Empirien viser også at han ble mer og mer bevisst på hva han skulle gjøre, hvor og hvordan. Han manglet mye av den kulturelle for forståelsen som andre ungdommer har, og derfor måtte kateketen skape dette i samhandlingene i kirkerommet. Kirkerommet ble et kulturbygg, et sted hvor han ikke bare lærte om det religiøse, men også fikk en videre forståelse for sin egen kultur. Jeg mener nemlig at undervisningen i rommet mer enn bare den rent religiøse.

Ola fungerte ikke spesielt godt i skolen, ifølge moren hans. De som foreldre gjorde alt de kunne for ham, men de møtte også personer i systemet som ikke klarte å forholde seg til en gutt uten kulturelle lasten som andre. Når ting ble tatt for gitt, gikk alt i stå. Det var nettopp det kateketen opplevde den første gangen. Altfor mye forståelse ble forventet, og hans mangel på forståelse i situasjonen skapte voldsomme reaksjoner etterpå. Det er i grunnen

---

⁵⁴ Sitat fra Okkenhaug og Skjevesland (1997): 115.

vanskelig å skjønne ordentlig hva han må ha følt i en slik situasjon. Når alt blir nytt, blir forståelse umulig.

4.4.4 Kirkerommet ble et spesielt "gjøre-rom"

Kirkerommet ble et spesielt "gjøre-rom", et sted hvor man gjør ting – sammen med andre. Kateketen og Ola ble en liten menighet sammen, og ritualene i rommet ble det som skapte relasjonen mellom dem. Jeg mener at kateketen i disse situasjonene gav ham et bilde av en menighet, som han visste han ikke klarte å forholde seg til. Konfirmantundervisningen ble en gudstjeneste og et fellesskap. I motsetning til de andre konfirmantene, var han aldri på noen gudstjeneste, unntatt konfirmasjonen, hvor han alene med sin familie.

Her fant det sted en viktig bevegelse: fra utenfor kirken, til inni kirken med mor og kateketen, til inni i kirken med bare kateketen, til inni kirken med hele sin familie og kateketen. Rommet ble det sted hvor han kunne være sammen med sin familie. Det har selvsagt vært utenfor også, men akkurat denne dagen var han hovedpersonen som alle kikket på. Med fare for å overdrive betydningen av dette, må jeg legge til gudstjenesten ble det samlingspunkt hvor han ble synlig og fikk gjøre noe "normalt".

I andre sammenhenger var han alene med egen lærer, ikke så ulikt situasjonene med kateketen, bare at rom og fag var annerledes. Kanskje var det familiesammenhenger hvor han fikk mye oppmerksomhet, men det ligger i diagnosen at han ikke kan forholde relasjonelt normalt til andre. Derfor var det "normale" aldri skikkelig innenfor rekkevidde. I gudstjenesten siste dag ble ting snudd litt opp ned. Han gikk inn i prosesjon og han var midtpunktet. Han satte fremme i kirken og han fikk være hovedpersonen. Han knelte ned ved alterringen og alle bad for ham. Dette er jo et normalbilde av en konfirmasjon, og det er nok ikke ofte han har vært så nær normalsituasjonen som den dagen.

Nå var det ikke noe mål å skape noe normalt, men for ham var det viktig å bli en troende, altså nærme seg de troende. Og Ola visste at de troende går i kirken, og at andre konfirmanter gjør ting på samme måte. Derfor var det et mål for ham fra første dagen å få bruke kirkerommet slik som andre bruker det. Reaksjonene fra familien tyder på at dette var et unntak i hverdagen, at han nå hadde vært med på noe de aldri hadde opplevd med denne gutten.

Jeg mener dette har mye med rommet å gjøre. Vi hadde **ikke** fått det til et annet sted fordi han ikke ville oppfattet det som et mål å være i andre rom. Å få være i rommet, vandre inn i det og

bruke var et av målene hans **fordi det var slik kristne gjorde**. De kristne var en målestokk han hadde for seg selv om ble utydelig uttrykt.

Med andre ord var rommet en del av hans syn på det å være troende. det ville vært umulig å splitte rom og trosliv, når det allerede var en så etablert sannhet i ham.

4.5 SPØRSMÅL 4:TRO

4.5.1 Problemstillingen i forhold til trosspørsmålet

Det må skilles mellom den tro kateketen vil formidle, og som utgjør fokus i denne avhandlingen, og den tro Ola har før, under og etter på. Når det er snakk om **å lære bort tro**, tenkes det på **troens innhold** som både har en *tanke*side (treenighet, Jesu oppstandelse, fortellinger) og en *praksis*side (gudstjeneste, bønn, lystenning). Kateketens utgangspunkt er Den norske kirkes troslære som blir forsøkt videreformidlet til Ola.

Jeg mener at det ikke er mulig å besvare spørsmålet om kateketen har lyktes med trosformidlingen uten å se på om Ola later til å respondere og ta til seg noe av det som læres bort. Fokus blir på *bortlæringen* (det kateketen har til hensikt å lære bort), men *tillæringen* (konfirmantens faktiske læring) må glimtvis trekkes inn for å kunne gi et skikkelig svar på spørsmålet.

4.5.2 Trosoppfatningen i Den norske kirke

For å tydeliggjøre Den norske kirkes dåpssyn og trosbegrep kan det være nyttig å se kontrasten til den baptistiske oppfatningen. For baptistene er det sentrale utgangspunkt at dåpen skal være dåp av troende, og den skjer på basis av dåpskandidatens egen bekjennelse.⁵⁵ Troen skal altså være et personlig tilegnet, kognitivt innhold, dvs. noe han kan forstå og stå inne for. Innenfor en slik tankegang blir troen noe som forutsetter et forholdsvis framskredent modenhetsnivå med språkferdigheter og evne til abstrakt tenkning. Troen blir på denne måten forbeholdt de store barna og oppover. Små barn, samt unge og voksne som mangler denne evnen til å forholde seg til det abstrakte, kan ikke tro.

Den danske teologen Regin Prenter skriver følgende i *Skabelse og Genløsning*:

"I barnetroen er den intellektuelt bestemte, moralsk-religiøse selvbestemmelse erstattet med den rent passive overgivelse, bragt i stand af den menighed, som bærer barnet frem til dåben.

---

⁵⁵ Dokka (2000): 312.

At det går an at bære spæde børn til dåp, beror alene på anerkendelsen af denne barnetro som virkelig tro."⁵⁶

Prenter åpner for at de Guds ord som uttales ved døpefonten, kan finne klangbunn i barnets indre, uten at det dermed innebærer at barnet må skjønne det som blir sagt. Fornuften kan jo ikke forstå evangeliet likevel, men er avhengig av Guds Ånd, slik Paulus også skriver i 1.Kor 12,3: Ingen kan si "Jesus er Herre" uten i Den Hellige Ånd. Prenter mener at Jesu forkynnelse viser oss at barna hører hjemme i den samme gruppen som andre i hans samtid som etter manges mening liksom ikke "kunne tro".⁵⁷ Tollere, syndere, fattige, syke og besatte manglet også evnen til å kunne tro, ifølge forestillinger i Jesu samtid. Likevel forteller evangeliene at han lukket Guds rike opp for flere av dem. Jesus som velsigner barna er en lignende beretning som forteller at Jesus ser på barnetroen som den sanne form for tro.

Den norske kirke lærer at mennesket får troen i dåpen, og at det blir frelst ved tro alene. Denne tenkemåten forutsetter at små barn og personer med visse diagnoser også kan tro, men dette har vært ulikt betraktet i kirken.⁵⁸ I denne sammenheng handler det jo om troens kunnskapsinnhold, gjerne kalt *notitia* (lat. kunnskap). Det kan være kunnskap av historisk karakter om bl.a. Jesus, eller også om frelseshistorien og andre teoretiske spørsmål av læremessig art.

I det følgende benyttes tankegangen i Trond Skard Dokkas bok *Som i begynnelsen*⁵⁹. Han var en av de toneangivende teologene i norsk kirkeliv under utarbeidelsen av tenkningen rundt dåps- og trosopplæring. Når det gjelder punktet ovenfor om *notitia*, skriver han at Luther avviste "at det å ha en slik kunnskap eller viten skulle være frelsende".⁶⁰ Hans argument var at kunnskap i seg selv ikke kunne frelse noen. Ingen vet mer om Gud enn djevelen, og han er ikke frelst av den grunn. I Luk 4,40b-41 berettes det om Jesus som driver ut onde ånder av besatte, og disse åndene vet mer enn noen andre i hele Det nye testamente hvem Jesus er:

"Han la hendene på hver enkelt av dem og helbredet dem. Det fór også onde ånder ut av mange mens de skrek og ropte: «Du er Guds Sønn!» Men han truet dem og påla dem strengt å tie, for de visste at han var Messias."

For Luther ble ordene *pro me* (lat. for meg) viktige. Det hører med et adresseringspunkt – frelsen gjelder "meg". Troen – slik sett – forholder seg ikke til kunnskap eller til en frelseslæ-

---

⁵⁶ Prenter (1955): 513.

⁵⁷ Prenter (1955): 514.

⁵⁸ Dokka (2000): 313.

⁵⁹ *Som i begynnelsen. Innføring i kristen tro og tanke*. Gyldendal Akademisk, Oslo (2000).

⁶⁰ Sitat fra Dokka (2000): 313.

re, men til en tro på at dette gjelder "meg". Ifølge Dokka består troen i *tillit* til dette frelsesut-sagnet, gjerne kalt *fiducia* (lat. tillit).

Det er jo en rimelig tanke å hevde at denne tilliten må rette seg mot noe, og at dette *noe* har en innholdsside. For voksne er dette en naturlig tanke, men spørsmålet er om dette kan gjøres til en allmenngyldig regel. Innenfor baptistenes tankeverden er troen bare tro som tillit til et innhold. Det er med andre ord en voksentro som ekskluderer barn og personer med ymse diagnoser. Dokka vil – med utgangspunkt i Luther – ikke være med på å gjøre voksentroen til ideal-tro. Og i forhold til denne oppgaven ville det få katastrofale følger. Verken før eller etter undervisningen kan vi snakke om at den autistiske konfirmanden hadde en kvalifisert og skikkelig voksentro. At han hadde og har evnen til å tro, var en forutsetning for kateketens arbeid. Men den troen det var snakk om, fortonte seg litt annerledes enn en tydelig voksentro.

Dokka skriver på side 314:

"Dersom frelse skjer ved tro, og tro med nødvendighet forutsetter kognitiv kunnskap, medfører det at de som ennå ikke har nådd intellektuell modenhet, de som aldri kommer til å nå den, og de som mot livets slutt har mistet den, bare kan bli frelst ved en eller annen form for unntaks-ordning. For hverken barn, psykisk utviklingshemmete eller senil demente kan da i egentlig forstand være *troende*."

Trossynet må alltid ha med seg nådeperspektivet. Alle frelses ved Guds nåde. Da blir logikken helt totalt motsatt!

"Hvis frelsen *vesentlig* er rein nåde, synes det mer sakssvarende å se spedbarns, psykisk utviklingshemmetes og dementes gudsforhold som idealtilfelle. Da er det den "voksnes" trosform som blir spesial-tilfelle ... Dersom den "ideelle" frelestilegnelse er den som hører hjemme der forutsetningene er minst, kan kristen tro ikke vesentlig være å forholde seg til et budskap som vesentlig er en språklig gjengivelse av et innhold som vesentlig er av tankemessig karakter."⁶¹

Dokka mener at tro og frelse *ikke krever noe annet* av mennesket enn den mottakelighet som ligger i selve det å leve. Teologisk sett består livet av å motta. Om Gud trekker sin livspust tilbake, blir vi ikke bare støv og jord uten ånd, for også det materielle er skapt av Gud. Alt blir borte som en bevegelse tilbake til det som var før "I begynnelsen" (1.Mos 1,1): Gud skapte verden av ingenting.

---

⁶¹ Dokka (2000): 314

Dokka stiller opp en viktig distinksjon: Å *motta* livet kan alle, men å *forstå* det, krever en viss modenhet. Nåden er en gave som mottas i tro, og denne gaven er ikke avhengig av mottakerens kognitive evner. Her viser nemlig barnetroens sanne vesen seg: Jo naknere og mer sårbart livet er, jo nærmere er man den idealtypiske situasjonen for frelsesmottak. Dokka skriver: "Et spedbarn som skriker etter den første luft, og en olding som hiver etter den siste, har de beste forutsetninger for å bli frelst."⁶²

Tillit blir ofte oppfattet som en bevisst holdning eller følelse, men hviler egentlig i førbevisste forhold. Tillit er et relasjonsbegrep som har med trygghet til en avgjørende annen å gjøre. Dokka skriver om *den kroppsbaserte rottilliten* og mener at den er mer instruktiv for å forstå troens vesen enn de høyt utviklede bevisste tillitsformer i og for seg er.

Dette er det grunnleggende synet på troen som oppgaven bygger på. Her ble det kanskje trukket vel lagt for å vise hva tro er. Ola er intelligent og har evner til refleksjon. Han hører derfor ikke hjemme blant spedbarn og demente. Samtidig får det fram at hans frelsende tro kunne vært vellykket som frelsens tro, selv om konfirmantopplegget skulle ha feilet. Jeg mener at det gikk meget bra, men faren var der hele tiden for at ting skulle skjære seg.

Kognitivt sett hører Ola verken hjemme blant spedbarna eller de voksentroende. Han er et sted imellom. Spørsmålet her er ikke om han er frelst, men om hvordan kan selv kan oppleve seg som troende. Med andre: Hvordan kunne kan oppleve at kristendommen er et *pro me*? Det er jo ikke et mål i seg selv at konfirmanter skal kjenne alle sider ved kristendomskunnskapen. Troen forutsetter ikke at de blir små professorer i kristendomskunnskap, men at de erfarer, opplever og erkjenner at det de hører om og gjør, handler om et *pro me*.

Dokka er opptatt av i sin bok at troen antar former som er intellektuelle når mennesket blir eldre og modnes. Slik er det ikke fordi troens vesen i og for seg krever det, men fordi det er slik mennesket er og forholder seg til ting. Språket og tankekraften er svært viktig for barna som vokser og blir eldre, og det er viktig hele veien gjennom livet. Men selv om vi i perioder av livet faller "utenfor" tankemessig på grunn av sykdom eller lignende, forblir vi troende, slik troen er i sin basale form. Luther sa: "Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro." Og han underforstår at det kan han kun fordi Guds Ånd skaper troen i ham gjennom Ordet og sakramentene.

---

⁶² Sitat fra Dokka (2000): 315.

For de større barna, ungdommene og voksne kan ikke troen eksistere uten *notitia*, dvs. "uten at vi hører frelsestilsagnet adressert til oss, forstår det og har bevisst tillit til det."⁶³

Dermed er et viktig skille avklart: Kristen kunnskap og teologisk forståelse er ikke identisk med den frelsende tro hvorved frelsen mottas. For Dokka kan den frelsende tro kalles "sakramentets tro" (= dåpens tro), som er troen i sin basale form. At man så må tenke mye over hva sakramentet betyr, endrer ikke ved Guds gjerning gjennom dåpen. Tenkning er på en måte etterpåklokskap. Det primære er Guds handling med oss ved Den Hellige Ånd i troen gjennom dåpssakramentet.

Da åpner det seg spørsmål som krever tyngre teologiske refleksjoner enn undertegnede føler seg kompetent til. Selv om troen basalt sett er tillit, kan vel tankene påvirke tilliten. Det er ikke et spørsmål når det gjelder spedbarn og demente, men ungdommer som åpenlyst ikke tror på Gud og som sier det høyt og tydelig, bør vel ikke snikkristnes gjennom en slik tillitstenking. På en eller annen måte må tankene og forestillingene få betydning for det grunnleggende forholdet til Gud som ble gitt i dåpen. "Er du døpt, er du frelst, punktum", er ikke en god løsning fordi tankegangen sparker beina under hele trosopplæringen. Det ligger vel her at vi med nødvendighet trenger å kjenne Gud etter hvert som vi modnes. Jeg tolker Dokka dit hen at han er enig i det. Mulighet for "å falle fra kristentroen" basalt forstått ville jo vært umulig, selv om tankene var et annet sted. Hvis man som ungdom eller voksen ikke overhode kan kjenne et *pro me*, er det vanskelig å snakke om at vedkommende er kristen.

Men jeg vil gjøre et unntak for Ola. At han stilte seg utenfor, trenger ikke bety at han ikke var en del av kirken, dvs. forsamlingen av de troende. Hans utenfor-tro var bare en variant av vår innenfor-tro. I den forstand var han ikke helt alene. Mange i kirken har nærmest en lignende utenfor-tro. De har vansker med å si at dette er "for meg", men forsetter likevel å komme tilbake igjen og igjen. Det ligger mye tillit i dette å komme tilbake ved livets viktige begivenheter. At det for noen kun er tradisjon, er en ting, men for de fleste kan det dreie seg om en utenfor-tro og en sakte vandring innover mot noe de har draging mot.

4.5.3 Utenfor-tro og innenfor-tro

For Olas del må vi likevel trekke denne utenfor-troen enda lenger. Han har diagnostisk sett ikke mulighet til å få en innenfor-tro på linje med oss. Til tross for det vil jeg gå langt i å hevde *at han hadde en innenfor-opplevelse*.

---

⁶³ Sitat fra Dokka (2000): 316.

Ola ville være en del av kirken og ville gjerne ha en innenfor-tro. Det ble uttrykt, men viste seg å være vanskelig. Sterke opplevelser på ulike gudstjenester, gjorde ham redd og usikker i møte med dette fellesskapet. Disse opplevelsene var også hovedgrunnen til at han trodde at han ikke trodde. For ham ble det viktig å kjenne på dette *innenfor*.

Jeg mener at han fikk denne opplevelsen siste gangen, nemlig under konfirmasjonen, uten at jeg kan måle dette. Derfor må det følgende anses som udokumentert tolkning av Olas praksis under konfirmasjonen og foreldrenes tilbakemelding etterpå.

På konfirmasjonsdagen gikk han muligens **fra** å være opptatt av religiøse handlinger og kunnskap **til** å kjenne på et slags *pro me*. Men det skjedde ikke gjennom tydelige uttrykte tanker. Det skjedde gjennom forbønnshandlingen, gjennom at han knelte ned ved Guds alter og lot seg bli bedt for. Det skjedde ved at han **var med å be**, ikke bare var med å lese opp noen gamle tekster.

Selv om jeg kan betrakte ham som en som nok fortsatt har en utenfor-tro, fordi så mye er utilgjengelig for ham, var det kateketens opplevelse der og da at han opplevde seg selv som innenfor da han gikk **inn** i prosesjon, kom **fram** til alteret, knelte **ned** og under gudstjenesten og også bad **til** Gud. Han lot kateketen **be for ham**, noe som ikke hadde vært mulig tidligere. Bevegelsene var fra dette *utenfor* mot Gud, og gjennom å la seg bli bedt for, lot ham også Gud bevege seg mot ham. Det var først ved konfirmasjonen at det gikk opp for kateketen at opplegget og vandringen gjennom konfirmantåret hadde vært en indre vandring hos ham **fra** utenfor **mot** innenfor. Og det var helt uavhengig av at andre stort sett ville og vil betrakte ham som utenfor.

4.5.4 Fagdidaktikk

Det heter jo *fagdidaktikk*, noe som betyr at didaktikken må være knyttet til et fag. Formidling av kristen tro er et fagområde, og dette området henger sammen med teologiske synspunkter. Bak det som står i Trosopplæringsplanen, ligger kirkens teologiske grunnsyn og oppfatninger om dåps- og trosopplæring. Derfor var det viktig å trekke inn kirkens dåps- og trosoppfatning her.

Ola stilte selv spørsmålet: **Jeg lurer på om jeg kan tro?** Han var usikker på sine egne evner til å tro ettersom han slet med å forholde seg til det abstrakte i troens innhold. Han anså troen som en tankehandling, noe som foregår i hodet, og for ham var et såkalt hjertespråk nesten umulig å skjønne. Tro var tankene, ikke følelser og tillit.

Spørsmålet er om kateketen var flink nok til å få frem og lære ham at det å tro er mer enn å tenke om noe guddommelig. Kirkens syn kommer kanskje best til uttrykk i dåpsliturgien – i hvert fall for folk flest. De færreste leser noe som ligner teologiske artikler eller lærebøker. De forholder seg til den læren som uttrykkes og formidles gjennom kirkens seremonier. Selv om Ola hadde vært på gudstjenester med dåp som lite barn, var han ikke klar over at tro ikke primært er tanke, men tillit. Han hadde imidlertid en fornemmelse av å være del av et større fellesskap gjennom sin dåp. At dåp og tillit henger sammen, visste han tilsynelatende ikke.

Gjennom undervisningen var det et av de viktigste siktepunkter å formidle at den tillit han hadde til noe ”større enn ham selv”, nettopp var tro. Når tankene alene ble lagt til grunn og han samtidig opplevde det som nærmest umulig å forholde seg til det abstrakte, var det ikke rart at han opplevde mye tvil og usikkerhet. Trospraksis ble en del av troen, og de ulike handlingene var noe han mestret like godt som enhver annen. Bevegelsen "fra og til" som jeg har nevnt ovenfor må ikke overdrives. Kateketen kom aldri inn i hodet på Ola, og det var mor som filter som kunne gi de viktige tilbakemeldingene. Men det er i hvert fall en mulig tolkning av Olas handlinger og oppførsel under konfirmasjonen at han hadde fått en innsikt i at livet kan legges i hendene til "noe større enn ham selv", dvs. Guds hender. Han slapp på et vis tak i alle tankene som hadde vært en sperre for å kjenne på dette "innenfor", og derfor ble reaksjonene så sterke i forsamlingen i kirken. De hadde opplevd Ola på en annen måte en tidligere. Han hadde på merkelig vis brutt en praksis og for ham normal oppførsel.

Fordi Ola ikke hadde de riktige forutsetningene for å ha et intellektuelt forhold til det å tro og manglet på livserfaring, var det **nødvendig å forankre konfirmantundervisningen i ritual, i læringsbaner, i aktiviteter som krevde at han brukte kroppen (jf. timen om dåpen), i bruk av bilder og i bruk av fortellinger, dvs. gjennom det som stimulerte sanseopplevelser gjennom syn, hørsel og smak.**

5. OPPSUMMERING

Når det nå er tid for å oppsummere, vil jeg bruke første person, selv om flere av de tingene jeg kommer inn på, behandler det kateketen gjorde. Nå handler det å si noe kort om hva jeg som kateket har lært av dette arbeidet.

5.1 OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

Hvordan det er å være autist, er det umulig for andre å forstå. Jeg hadde ingen forutsetninger for å forstå hvordan denne konfirmanten opplevde sine omgivelser og de aktiviteter han var med på. Men ønsket om å forstå og viljen til å prøve er viktig. Vel så viktig er grunnforståelsen av at den autistiske konfirmanten er Guds barn, og at alle døpte i vår kirke har rett på tilpasset opplæring i kristentroen. Når trådene nå samles, skal jeg ikke legge skjul på at pedagogisk kompetanse og mange års erfaring som kateket og lærer har vært viktige faktorer. Likevel er det tre andre faktorer jeg vil trekke frem som de viktigste grunnene til at dette konfirmantopplegget tilsynelatende ble vellykket.

1. *Den første faktoren* er kommunikasjonen med konfirmantens foreldre. Deres ærlighet og gode vilje i møte med meg har vært viktig og helt avgjørende. De har evnet å formidle tanker og meninger på vegne av konfirmanten. De har hjulpet meg til å forholde meg til konfirmantens diagnose, og de har hjulpet meg, slik at jeg har kunnet tilpasse undervisningen. Foreldrene har veiledet meg til å finne et språk som har fungert. For det har vært utfordrende å være på innsiden av kirken og samtidig betrakte den og snakke om den med et utenfra-språk, samtidig som det har vært viktig for meg å ha mitt ståsted i kirken.

En god relasjon til foreldre eller andre foresatte er ingen selvfølge. Og det ligger meg på hjertet å få understreke at det er *vi som kirke som har ansvar for denne relasjonen*. Det er ikke så viktig å ha rett. Det er ikke så viktig at alt skjer slik jeg vil at det skal være heller. At jeg har blitt såret over tilbakemeldinger, har skjedd, men mitt ansvar har vært å ha en god relasjon til foreldrene. Min stolthet har måttet pleies i en annen sammenheng.

2. *Den andre faktoren* som har bidratt til at konfirmantopplegget etter min oppfatning har lyktes, har vært at *trosopplæringsplanen har blitt tatt på alvor og at konfirmanten har fått en fullverdig konfirmanttid på egne premisser*, i tråd med planens intensjoner. Dette konfirmantopplegget har *ikke* vært en b-vare eller en ”light”-versjon. Opplegget har

tatt hensyn til diagnosen og hvem konfirmanten er. Og tiden med denne konfirmanten har vært som en vandring – både over et tidsrom, men også gjennom et utfordrende landskap. Strukturen over konfirmanttiden og strukturen på konfirmanttimen har gitt god hjelp. Den har gjort det lettere for meg å forberede undervisning, og den har skapt forutsigbarhet og trygghet for konfirmanten. Kirkerommet som ramme for undervisningen har vært en del av utfordringen, men også blitt en del av det som har skapt mestring og gitt en følelse av tilhørighet til "det kristne fellesskapet".

3. *Den tredje faktoren* er bruken av handlinger (ritual og artefakter) i kirkerommet. Det er min oppfatning at konfirmanten gjennom å innta kirkerommet ble trygg der, og at han gjennom denne prosessen (trygghetsprosess) inntok også den kristne tro. Fra å stille seg selv helt utenfor og tenke om seg selv som "ikke i stand til å tro", ble han en som deltok i en forbønnshandling i konfirmasjonsseremonien. Da var han innenfor. Troens hans tro kan jeg ikke måle eller vurdere, men hans handlinger kan jeg beskrive, og jeg opplevde hans deltagelse nærværende og ekte. Velsignelsen og forbønnen tok han i mot som et aktivt og handlende Guds barn.

Et sitat fra side 5 i *Plan for trosopplæring* oppsummerer godt hensikten med hele dette konfirmantåret:

"Ved dåpen blir mennesker forenet med Kristus, uavhengig av den døptes evne til å forstå eller gi uttrykk for troen. Men på samme måte som nyfødte må lære livet å kjenne, må de dømte lære å kjenne den treenige Gud som de døpes til. Slik barnet oppdager verden ved å smake, kjenne og sette ord på den, kan troen oppdages gjennom handlinger, ord og fellesskap. Vi tror på løftet om Jesu nærvær i gode og onde dager inntil verdens ende, og vi uttrykker tro gjennom bekjennelse og tjeneste. Dette er en livslang prosess."

5.2 VEDLEGG

Programmet for konfirmasjonen så slik ut:

Program til Olas konfirmasjon

Utsiden kirke

Lørdag 2.juni 20xx

Prosesjon inn med Ola og kateket Marit

Inngangsort

Velkomstord ved kateket Marit

Påminnelse om dåpen

Liturg: Kjære alle sammen! I dåpen frelste Gud oss ut av mørkets makt og gav oss rett til å være lysets barn. Vi ble kalt til å følge Kristus og leve vårt liv i samfunn med ham. La oss derfor si trosbekjennelsen som lød ved vår dåp.

Alle: Jeg tror på Gud Fader, den allmektige,
himmelens og jordens skaper.

Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne sønn, vår Herre,
som ble unnfanget ved Den hellige ånd,

født av jomfru Maria,
pint under Pontius Pilatus,
korsfestet, død og begravet,
før ned til dødsriket,
stod opp fra de døde tredje dag,
før opp til himmelen,
sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd,
skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.
Jeg tror på Den hellige ånd,
en hellig, allmenn kirke,
de helliges samfunn,
syndenes forlatelse
legemets oppstandelse
og det evige liv.
Amen.

Forbønn

Liturg: La oss be for Ola.

Evige Gud, himmelske Far, vi takker deg fordi du i den hellige dåp tar oss inn i ditt rike. Vi ber deg for Ola: Før ham fram på troens vei, så han daglig vender om til deg, og gjennom hele sitt liv lærer din Sønn, Jesus Kristus, bedre å kjenne.

Herre, Ola skal gå gjennom en vanskelig verden, led du ham ved din ånd. Han vil komme i mange slags fristelser, styrk du ham med din kraft. Hjelp ham til å være utholdende i bønner og trofast søke deg. La han vite at han hører til i din kristne kirke, så han sammen med alle de som tror på deg, kan bekjenne ditt navn og i ord og gjerning takke deg og tjene deg.

Alle: Fader vår, du som er i himmelen!

La ditt navn holdes hellig.

La ditt rike komme.

La din vilje skje på jorden som i himmelen.

Gi oss i dag vårt daglige brød.

Forlat oss vår skyld, som vi og forlater våre skyldnere.

Led oss ikke inn i fristelse, men frels oss fra det onde.

For riket er ditt, og makten og æren i evighet.

Amen.

Liturg: Kjære Ola! Til den kristne tro er du døpt. I den kristne tro er du opplært. Kom nå frem til alteret så vi kan be for deg i Jesu navn.

(Ola kommer frem og kneler ved alteret)

Liturg: Trofaste Gud, vi ber deg for Ola. Du har i dåpen kalt oss til samfunn med deg; bevar Ola ved din kraft, slik at Ola kan vinne evig frelse i sin tro på Jesus Kristus. Amen

Sluttord

Liturg: Vi har nå sammen bedt for Ola. La oss sammen hjelpe ham så han kan leve i den kristne forsakelse og tro, og modnes til tjeneste for Gud og nesten. La oss oppmuntre hverandre til å bruke Guds ord og Herrens nattverd og gå den vei som fører til livet.

Du Ola, vil fortsatt være omsluttet av menighetens forbønn. Gud er trofast og hans kjærlighet uten grenser. Også i tider med likegyldighet, nederlag og tvil vil Gud være dere nær og kalle dere til samfunn med seg. Hold dere nær til ham. Da vil han, som begynte en god gjerning i dere, fullføre den – helt til Kristi dag.

Velsignelsen

Liturg: Ta imot Herrens velsignelse. *(Alle reiser seg)*

Liturg: Herren velsigne deg og bevare deg. Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig. Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred.

Alle: Amen.

Prosesjon ut NN og kateket Marit går først. Resten kommer etter.

6. BIBLIOGRAFI

- Afdal, G., Haakedal, E., & Leganger-Krogstad, H. (1997). *Tro, livstolkning og tradisjon. En innføring i kontekstuell religionspedagogikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Befring, E., & Tangen, R. (2012). *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bibelselskapet. (2011). *BIBELEN*. Oslo: Det norske Bibelselskap.
- Dokka, T. S. (2000). *Som i begynnelsen. Innføring i kristen tro og tanke*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Evenshaug, O., & Hallen, D. (2000). *Barne- og ungdomspsykologi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Gillberg, C. (1998). *Barn, ungdom og voksne med Asperger syndrom. Normale, geniale, nerder?* Hentet fra <http://www.nb.no/nbsok/nb/e42e2006962f124c02571f4cbd29433a?index=10#0>
- Hauge, H. E., & Saxegaard, M. K. (2012). *Fortell dine barn. Bibelkunnskap for trosopplærere*. Oslo: Verbum Forlag.
- Hvistendahl, R. E. (2000). *"Så langt 'vår' diktning tenner sinn i brann..." En studie av fire minoritetsspråklige elevers arbeid med norsk litteratur fra perioden 1860-1900*. Oslo: Unipub Forlag.
- Imsen, G. (2005). *Elevers verden : innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kirkerådet. (2010). *Plan for trosopplæring. GUD GIR - VI DELER*. Oslo: Kirkerådet (Den norske kirke).
- Ministeriet for barn og undervisning. (u.d.). *Ministeriet for barn og undervisning*. Hentet fra <http://pub.uvm.dk/2000/fysik/images/8.html.gif>
- Okkenhaug, B., & Skjevesland, O. (1997). *Våre tider i Guds hånd. Kirkens tjeneste ved dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd*. Oslo: Verbum Forlag.
- Prenter, R. (1955). *Skabelse og Genløsning*. Frederiksberg: Forlaget ANIS.
- Psykiatrien i Vestfold HF Glenne - Senter for autisme. (2007). *Asperger syndrom og Høytfungerende autisme. Oversikt over samtidige psykiske lidelser og forslag til behandlingsinnsatser i spesialisthelsetjenesten i Helse Sør RHF*. Hentet fra [http://akershus.autismeforeningen.no/multisites/akershus/attachments/article/32/ASPERGERPROSJEKTET-SLUTTRAPPORTPR14JANUAR2008PDF\[1\].pdf](http://akershus.autismeforeningen.no/multisites/akershus/attachments/article/32/ASPERGERPROSJEKTET-SLUTTRAPPORTPR14JANUAR2008PDF[1].pdf)
- Reftel, J., Reftel, K., Reftel, M., Lagerdahl, A., & Wangensteen-Grøv, K. (2005). *Con Dios lederveiledning*. Oslo: Verbum Forlag.

Steindal, K. (u.d.). *Autismeforeningen*. Hentet fra

<http://www.nb.no/nbsok/nb/c0f3b20996870e9f38e505bda1a7b431?index=0#0>

Tangen, R., & Befring, E. (2001). *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Tveitereid, K., Fagermoen, H., Norheim, B., & Dahl, P. A. (2003). *Brukerveiledning. Dåp, jul, bryllup, begravelse, påske, pinse, konfirmasjon*. Oslo: Luther Forlag.